

Evropská unie
Evropský sociální fond
Operační program Zaměstnanost

MINISTERSTVO VNITRA
ČESKÉ REPUBLIKY

Komunikace s cizinci

Zpracováno v rámci projektu „Implementační jednotka Strategického rámce rozvoje veřejné správy České republiky pro období 2014–2020“, reg. č. CZ.03.4.74/0.0/0.0/15_019/0000125.

Projekt je spolufinancován z prostředků Evropské unie, Evropského sociálního fondu, Operačního programu Zaměstnanost.

Vydalo Ministerstvo vnitra, odbor strategického rozvoje a koordinace veřejné správy v roce 2023.

Cílem vzdělávání v rámci projektové aktivity je zvýšení profesionální úrovně úředníků a zaměstnanců veřejné správy. Zaměřuje se především na úřady místní samosprávy. Činí tak prostřednictvím vzdělávání, metodické podpory a osvěty v oblasti komunikace s osobami ohroženými sociální exkluzí. Tímto způsobem umožní úředníkům a zaměstnancům seznámit se s problematikou komunikace se seniorskou populací, lidmi s postižením a cizinci a poskytnou jim znalosti a dovednosti potřebné pro aplikaci *Governance Accessibility* v praxi ve všech aspektech. Výstupem bude zvýšení komunikační úrovně úředníků a zaměstnanců, což v důsledku zajistí rovný přístup seniorské populace, lidí s postižením i cizinců k informacím a službám úřadů.

OBSAH

ÚVOD	4
1 LEGISLATIVA A ZÁKLADNÍ DOKUMENTY K PROBLEMATICE CIZINCŮ	5
1.1 Základní legislativní dokumenty	5
1.1.1 Zákon o pobytu cizinců	5
1.1.2 Zákon o českém státním občanství	9
1.1.3 Zákon o azylu	10
1.1.4 Zákon o dočasné ochraně	11
1.1.5 Zákon o právech příslušníků národnostních menšin	11
1.2 Koncepce integrace cizinců	12
1.3 Koncepce klientsky orientovaná veřejná správa 2030	14
1.4 Shrnutí kapitoly	14
2 ZÁKLADNÍ INFORMACE O PROBLEMATICE CIZINCŮ - PŘEHLED ZÁKLADNÍCH POJMŮ	15
2.1 Vývoj migrace na území České republiky	15
2.1.1 Dávná historie	15
2.1.2 Situace po II. světové válce	16
2.1.3 Situace po roce 1989	17
2.2 Vědecké teorie jinakosti	21
2.2.1 Rasová teorie	21
2.2.2 Multikulturní teorie	22
2.2.3 Interkulturní teorie	23
2.3 Shrnutí kapitoly	24
3 ZÁKONNÁ ÚPRAVA PŘÍSTUPNOSTI K INFORMACÍM	25
3.1 Zákon č. 99/2012 Sb.	25
3.2 Charakteristiky webových stránek a mobilních aplikací	25
3.3 Shrnutí kapitoly	26
4 PSYCHOLOGIE KOMUNIKACE S CIZINCI	27
4.1 Kulturní a morální relativismus	27
4.2 Stereotyp a předsudek	27
4.3 Shrnutí kapitoly	27
5 SPECIFIKA KOMUNIKACE S CIZINCI	28
5.1 Zásady interkulturní komunikace	28
5.2 Nejčastější problémy cizinců v komunikaci s úřady	30
5.3 Shrnutí kapitoly	31
6 KOMUNIKAČNÍ TECHNIKY V KOMUNIKACI S CIZINCI	32

6.1	Identifikace komunikačních schopností cizince	32
6.2	Asertivní komunikace	32
6.3	Aktivní naslouchání	33
6.4	Principy alternativní a augmentativní komunikace	33
6.7	Shrnutí kapitoly	34
7	NEJČASTĚJŠÍ CHYBY V KOMUNIKACI S CIZINCI A JAK JIM PŘEDCHÁZET	35
7.1	Podcenění interkulturních aspektů	35
7.2	Projevy neúcty	35
7.3	Shrnutí kapitoly	35
8	PŘÍKLADY DOBRÉ PRAXE	36
8.1	Shrnutí kapitoly	36
9	VYUŽITÍ NÁSTROJŮ EGOVERNMENTU V KOMUNIKACI S CIZINCI	37
9.1	Klíčové nástroje eGovernmentu z hlediska cizince	37
9.2	Shrnutí kapitoly	38
10	RIZIKOVÉ FAKTORY MIGRACE	39
10.1	Obchodování s lidmi	39
10.2	Fenomén zprostředkovatelství	39
10.3	Shrnutí kapitoly	39
11	NÁVAZNÁ SÍŤ SLUŽEB PRO CIZINCE	40
11.1	Centra na podporu integrace cizinců	40
11.2	Komunitní práce	43
11.3	Shrnutí kapitoly	44
12	NEJČASTĚJI DISKUTOVANÉ OTÁZKY A TÉMATA	45
13	ZDROJE	46
14	CVIČNÝ TEST	47

ÚVOD

Komunikace s cizinci se stala s vypuknutím války na Ukrajině nečekaně aktuální. Mnoho úředníků, kteří se dříve s cizinci prakticky nepotkávali, muselo řešit s uprchlíky širokou škálu problémů a překonávat jazykovou bariéru, ale také zvládat komunikaci s lidmi ve stresu a psychické nepohodě.

Třetí modul vzdělávacího projektu Komunikace s osobami ohroženými sociálním vyloučením si klade za cíl zejména upozornit na skutečnosti, které mohou zkomplikovat jednání s cizinci z důvodu vzájemného nepochopení. Často je způsobeno kulturními odlišnostmi, které se projevují v chování, jednání, verbálním i neverbálním vyjadřování. Jazykovou bariéru lze překonat pomocí tlumočnicků nebo využitím překladačů. Odstranění těchto ostatních je založeno především na znalostech úředníků o kulturním pozadí prostředí, ze kterého cizinec pochází, zkušenostech a schopnosti empatie. Obecně platí, že ke každému cizinci je třeba přistupovat jako k individualitě, a že podmínky, které ho utvářely, se mohou značně lišit od toho, co je běžné u nás.

1 LEGISLATIVA A ZÁKLADNÍ DOKUMENTY K PROBLEMATICE CIZINCŮ

Pro efektivní interkulturní komunikace je vhodné mít představu o základním legislativním rámci, který má ohromný dopad na život cizinců v ČR. Tato kapitola má za cíl poskytnout základní informace o legislativě a představit relevantní internetové zdroje, které se váží na danou tematiku.

Pobytová oprávnění cizinců

Cizincem se rozumí osoba, která nemá české státní občanství. Každý cizinec musí mít nějaký právní důvod, aby mohl v ČR pobývat. Pokud tento důvod neexistuje, jedná se o nelegálně pobývaného cizince v ČR. Vydávání, prodlužování a případné rušení pobytových oprávnění má ve své gesci Ministerstvo vnitra ČR, konkrétně [Odbor azylové a migrační politiky \(OAMP\)](#). Pobytové kontroly v terénu provádí [Služba cizinecká policie](#). Většina cizinců v ČR pobývá v rámci zákona o pobytu cizinců, dále pak azylového zákona a od února 2022 i v režimu zákona o dočasné ochraně na území.

1.1 Základní legislativní dokumenty

1.1.1 Zákon č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území ČR

Zákon dělí cizince do tří základních kategorií:

1. Občané EU

Jedná se o občany, kteří mají státní občanství některého ze [států EU](#), nebo [EFTA \(Island, Lichtenštejnsko, Norsko, Švýcarsko\)](#). Mezi základní pilíře fungování EU patří i volný pohyb osob a pracovních sil po EU. Lze tedy říct, že tito lidé mají nárok na pobyt v ČR již na základě své státní příslušnosti. Jejich povinnosti jsou vzhledem k udržení pobytu v ČR minimální. V době vzniku tohoto dokumentu (změny jsou v legislativním procesu) je povinností občanů zemí EU se pouze nahlásit na místně příslušném odboru cizinecké policie do 30 dní od vstupu do ČR, pokud chtějí na území ČR pobývat déle než 30 dní. [Zákon o pobytu cizinců](#) umožňuje získat určitý pobytový status, jako je přechodný posléze trvalý pobyt. Jak zaznělo výše, je to svobodné rozhodnutí daného občana EU, zda si tuto formu pobytu, na pracovišti Odboru azylové a migrační politiky, vyřídí či nikoliv. Každopádně pokud chtějí občané EU v ČR pobývat dlouhodobě je to vhodné.

Ač mohou občané EU v ČR v podstatě volně pobývat, mohou být z ČR samozřejmě vyhoštěni. A to buď soudním rozhodnutím v trestním řízení, nebo správním rozhodnutím policie, a to zejména v případech, kdy další pobyt občana EU představuje hrozbu pro ČR, či panuje-li podezření, že by cizinec závažným způsobem narušoval veřejný pořádek ([§ 119 ods1 písm. a\)](#).

2. Rodinní příslušníci občanů EU

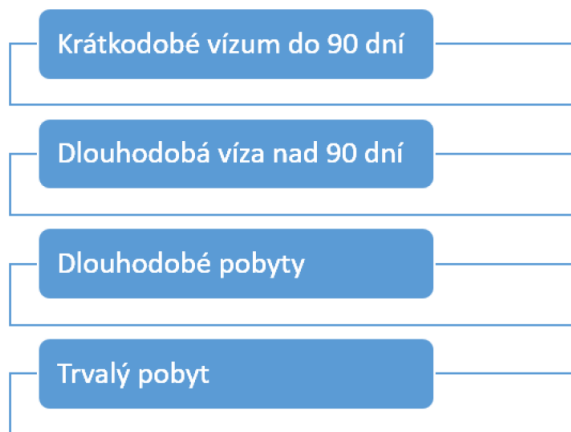
Na rodinné příslušníky občanů EU se pohlíží obdobně jako na občany EU. O tento status však musejí rodinní příslušníci, kteří sami nejsou občany EU, požádat na území na pracovišti OAMP. Z výše zmíněného vyplývá, že o tento pobytový status mohou žádat i z území ČR. Více informací na [stránkách Ministerstva vnitra ČR](#).

3. Občané třetích zemí

Z hlediska zákona o pobytu cizinců jsou cizinci nepatřící do ani jedné z výše zmiňovaných kategorií, nazývání občané třetích zemí. Je to jednoznačný právní termín. Jsou to lidé, kteří nemají české státní občanství, nemají ani občanství žádné země EU. Jsou tedy z třetích zemí. Nezáleží na tom, jestli z Ugandy, Kambodži, či USA. Nicméně i v češtině, i v řadě dalších jazyků, má tento termín negativní konotaci. Zavání obratem třetí svět, který odkazuje na zaostalé, či přímo barbarské země. I proto je dobré tento termín zasadit do právního rámce.

Zákon ve shodě s [Konceptí integrace cizinců v ČR](#), zvyšuje práva cizinců ze třetích zemí s přibývajícím dobou strávenou na území. K tomuto navýšení práv dochází v některých případech automaticky bez aktivního přičinění cizince (držitelé dlouhodobých pobytů – zaměstnaneckých karet, nesmějí prvních šest měsíců měnit pracovní pozici, po šesti měsících mohou), v jiných případech musí cizinci aktivně žádat o vyšší pobytový status (zpravidla po pěti letech pobytu na území mohou cizinci žádat o trvalý pobyt).

Pobytová oprávnění

Krátkodobé vízum do 90 dní

Principem víz do 90 dní je, že slouží pouze k pobytu do 90 dní v průběhu 180 dní a nelze je prodloužit na území ČR nad výše zmíněný rámec. O víza se žádá na [zastupitelských úřadech ČR](#). Ač jsou nejčastěji udělována za účelem turismu, či návštěvy rodiny a známých, existuje i varianta pracovních krátkodobých víz. Tato víza jsou zpravidla Schengenská, tudíž opravňují nejen ke vstupu do ČR, ale celého [Schengenského prostoru](#). Pochopitelně obdobně krátkodobá víza vydaná jiným státem Schengenského prostoru opravňují ke vstupu do ČR.

Existují třetí země, s nimiž máme takzvaně bezvízový styk. Bezvízový styk znamená, že po občanech těchto zemí není vyžadováno krátkodobé vízum. Pokud by však v ČR občani těchto zemí chtěli pobývat déle, než je ona lhůta 90 dní v posledních 180 dnech, museli by podat žádost na zastupitelském úřadě.

Další informace:

[Seznam států s bezvízovým stykem](#)

[Schengenská kalkulačka](#)

[Více o krátkodobých vízech](#)

Dlouhodobá víza nad 90 dní

Jedná se o nejnižší pobytové oprávnění, které ve většině případů umožňuje držitelům po jeho skončení, trvá-li stejný účel pobytu, pro který byla vydána, z území ČR žádat o navazující pobyt ve formě dlouhodobého pobytu. Tato víza se vydávají nejdéle na dobu jednoho roku a jsou vyznačena v cestovním dokladu cizince formou vízového štítku.

Více informací na [stránkách Ministerstva vnitra ČR](#).

Dlouhodobé pobyty

Jedná se o nejčastější formu pobytu dlouhodobě žijících občanů třetích zemí na území ČR. [Dlouhodobé pobyty](#) se nejčastěji vydávají za účelem zaměstnání (tzv. [zaměstnanecké karty](#)), rodinného sloučení a studia. Stejně jako u víz jejich držitel má platný pobyt v ČR v době platnosti oprávnění a za předpokladu, že stále plní účel, pro který bylo pobytové oprávnění vydáno. Pokud například držitel dlouhodobého pobytu za účelem studia přestane studovat, škola, kde dotyčný studoval, je povinna tuto skutečnost oznámit MV ČR, a to zruší platnost pobytového oprávnění cizince, ještě před skončením jeho původně vyznačené platnosti.

Dlouhodobé pobyty se ve většině případů vydávají maximálně na dva roky a lze je opakovaně prodlužovat. V určitých situacích lze během pobytu na území měnit účel dlouhodobého pobytu. Dokladem o dlouhodobém pobytu je biometrický průkaz.

Více informací na [stránkách Ministerstva vnitra ČR](#).

Trvalý pobyt

Jedná se o nejsilnější pobytový status, který mohou cizinci v ČR získat, obvykle po pěti letech pobytu. Po obdržení tohoto pobytového statusu cizinec získává rovnocenný přístup k zdravotnímu pojištění, sociálnímu systému i trhu práce s občany ČR. Z hlediska pobytové legislativy je hlavní výhodou trvalého pobytu, že u něj již není sledován účel pobytu.

Příklad:

Pokud držitel dlouhodobého pobytu, jehož účelem je zaměstnání, toto zaměstnání ztratí, má zpravidla 60 dní, aby mezi trvale neobsaditelnými pracovními pozicemi našel nové zaměstnání, jinak mu MV ČR pobyt zruší pro neplnění účelu pobytu. Pokud přijde o zaměstnání cizinec s trvalým pobytem., neohrozí to jeho legalitu pobytu, jelikož u trvalého pobytu se již účel nesleduje. Okamžitě se může ucházet o jakékoliv zaměstnání, má totiž volný vstup na trh práce. Může využít i služeb Úřadu práce. Přihlásit se jako uchazeč o zaměstnání, a pokud splní zákonné náležitosti, bude i pobírat podporu v nezaměstnanosti.

Trvalý pobyt, jak již jeho název napovídá, je vydáván na dobu neomezenou. Pokud jeho držitel je odsouzen za úmyslný trestný čin, hrozí, že by závažným způsobem narušoval veřejný pořádek nebo na příklad na více než rok nepřetržitě opustil prostor EU, pobyt mu bude zrušen (důvody zrušení trvalého pobytu jsou specifikovány [§ 77 zákona o pobytu cizinců](#)). Jako průkaz o povolení k trvalému pobytu je cizinci vydán obdobný biometrický průkaz jako v případě dlouhodobého pobytu. Vydává se s platností na deset let, poté si jej cizinec vymění (stejný princip jako u občanských průkazů).

Více informací na [stránkách Ministerstva vnitra ČR](#).

Povinná integrace pro občany III. zemí

Zákon o pobytu cizinců ukládá povinnost aktivně se zapojovat do integračních aktivit. První povinností cizinců je předložit osvědčení o absolvování předepsané zkoušky jako náležitosti pro žádost o trvalý pobyt. Cizinci pobývající na území na dlouhodobý pobyt nemusí prokazovat svou znalost češtiny. Cizinci si mohou na území prodlužovat platnost svého dlouhodobého pobytu a nejsou povinni žádat o pobyt trvalý. Z mnoha důvodů, je však pro cizince výhodné trvalý pobyt získat. V současné době je požadovaná zkouška z českého jazyka na [úrovni A2 evropského referenčního rámce](#).

Druhou, poměrně novou povinností pro cizince, kteří získají dlouhodobý pobyt, je absolvovat do jednoho roku od získání tohoto pobytu takzvaný [Adaptačně – integrační kurz](#). Tato povinnost se na cizince vztahuje od 1. 1. 2021. Smyslem této povinnosti, stanovené [§ 155b zákona o pobytu cizinců](#), je seznámit nově příchozí s jejich právy a povinnostmi souvisejícími s jejich pobytem na území, se základními hodnotami České republiky, s místními poměry a zvyklostmi převládajícími v České republice.

Další informace:

[O zkoušce z českého jazyka](#)

[O adaptačně – integračních kurzech](#)

1.1.2 Zákon č. 186/2013 Sb., o státním občanství České republiky

Zákon upravuje způsoby nabývání a pozbývání státního občanství České republiky, prokazování a zjišťování státního občanství České republiky, vydávání osvědčení o státním občanství České republiky (dále jen „osvědčení“), vedení evidence fyzických osob, které nabyly nebo pozbyly státní občanství České republiky a přestupky na úseku státního občanství. Více informací na [stránkách Ministerstva vnitra ČR](#).

Zákon o českém státním občanství je platný od roku 2014 a přinesl podstatnou změnu. Dle předchozího zákona o státním občanství ČR plošně neuznávala vícenásobná občanství. Tento zákon to již umožňuje. Tudíž žadatelé o udělení státního občanství, kterým MV ČR v žádosti vyhová, se nemusí vzdát svého původního občanství (běžná praxe do roku 2013). Je však možné, že legislativa jejich domovských států

vícenásobné občanství neuznává a hrozí jim, že bude jejich původní občanství odebráno. To zas může mít dalekosáhlý vliv na různé aspekty jejich života.

Příklad:

Ve Vietnamu smí vlastnit nemovitosti pouze občané Vietnamu, některé postsovětské státy v případě odebrání státního občanství vymáhají zpět náklady na vysokoškolská studia.

Dítě narozené na území ČR rodičům cizinců, nemá nárok na české občanství. Občanství dítě získává po svých rodičích a jeho udělení se řídí legislativou daných států. Dítě narozené na území dvěma cizinců získá české občanství pouze v případě, že oba rodiče jsou osoby bez státní příslušnosti. Tato situace je velice vzácná.

Český právní řád nerozlišuje, jestli člověk získá státní občanství ČR narozením nebo mu je uděleno v průběhu života. Tato skutečnost nemá vliv ani na výkon politických funkcí.

Současná právní úprava velice usnadňuje získání českého občanství dětem migrantům, kteří přišli do ČR před desátými narozeninami. Pokud získají tyto děti trvalý pobyt, po dovršení osmnácti let mohou získat občanství takzvaným prohlášením. Toto prohlášení však musí provést do tří let od nabytí zletilosti.

1.1.3 Zákon č. 325/1999 Sb., o azylu

Každý cizinec, který se nachází na území ČR je oprávněn podat žádost o mezinárodní ochranu. Tuto žádost podává Polici, nebo Ministerstvu Vnitra ČR ([§3a zákona o azylu](#)).

Ministerstvo Vnitra ČR jako správní orgán I. stupně udělí mezinárodní ochranu:

a) Formou azylu, pokud:

- je pronásledován za uplatňování politických práv a svobod;
- má odůvodněný strach z pronásledování z důvodu rasy, pohlaví, náboženství, národnosti, příslušnosti k určité sociální skupině nebo pro zastávání určitých politických názorů ve státě, jehož občanství má, nebo, v případě, že je osobou bez státního občanství, ve státě jeho posledního trvalého bydliště;
- je blízkým rodinným příslušníkem azylanta;
- existují zvláštní humanitární důvody pro udělení azylu [\[1\]](#).

b) Formou doplňkové ochrany, pokud neexistují důvody k udělení azylu, nicméně panují důvodné obavy, že při navrácení do země původu by cizinci hrozila vážná újma. Vážná újma je definována:

- uložení nebo vykonání trestu smrti;
- mučení nebo nelidské či ponižující zacházení nebo trestání žadatele o mezinárodní ochranu;
- vážné ohrožení života civilisty nebo jeho lidské důstojnosti z důvodu svévolného násilí v situaci mezinárodního nebo vnitřního ozbrojeného konfliktu, nebo
- pokud by vycestování cizince bylo v rozporu s mezinárodními závazky České republiky.

Mezinárodní ochranu rovněž obdrží blízký příbuzný držitele mezinárodní ochrany [\[2\]](#).

Držitelé mezinárodní ochrany mají přístup k [Státnímu integračnímu programu](#).

Zákon o azylu upravuje právní postavení osob, které o mezinárodní ochranu požádaly, jejich žádost však ještě nebyla rozhodnuta, či probíhají opravné prostředky, tzn. žadatelů o mezinárodní ochranu. Cizinci jsou po dobu řízení oprávněni pobývat na území ČR. Mají možnost pobývat v pobytových střediscích provozovaných [Správou uprchlických zařízení MV ČR](#). Minimálně prvních šest měsíců po podání žádosti o mezinárodní ochranu nesmějí pracovat. Z hlediska případné sociální patologie je postavení žadatele o mezinárodní ochranu velice rizikové.

Další informace:

[Zákon č. 325/1999 Sb., o azylu](#)

[Mezinárodní ochrana – Aktuální informace o migraci](#)

[Státní integrační program](#)

[Správa uprchlických zařízení Ministerstva vnitra](#)

1.1.4 Zákon č. 221/2003 Sb., o dočasné ochraně cizinců

V důsledku ruské agrese na Ukrajině [Rada EU](#) dne 4. 3. 2022 jednohlasně schválila zavedení dočasné ochrany pro osob opouštějících Ukrajinu. Tímto rozhodnutím se poprvé aktivoval [zákon č. 221/2003 Sb., o dočasné ochraně](#). Zatím co u ostatních právních norem existuje zkušenost s jejich výkladem, u tohoto zákona tomu tak není. V rámci něj obdrželo dočasnou ochranu jen do léta 2022 více než 400 tisíc osob. Jelikož na konci roku 2021 mělo v ČR legální pobyt cca 660 tisíc cizinců, jedná se o bezprecedentní nárůst počtu cizinců v novodobé historii ČR. Vzhledem k této překotné situaci dochází i k dynamickému vývoji legislativy.

První zásadní změnou bylo přijetí takzvaného balíčku [Lex Ukrajina](#). Tento balíček platný od 21. 3. 2022 měl tři základní témata:

1. Stanovil humanitární dávku pro držitele dočasné ochrany.
2. Umožnil přístup ke zdravotnímu pojištění.
3. Otevřel trh práce pro držitele dočasné ochrany – držitelům ochrany přiznal status stejný, jako mají držitelé trvalého pobytu.

Uvedený balíček zákonů má omezenou platnost do 31. 3. 2023. Právní ukotvení problematiky držitelů dočasné ochrany je dynamicky vyvíjející se oblast. Je tedy vhodné sledovat aktuální informace na webových stránkách Ministerstva vnitra ČR ([Dočasná ochrana – frs.gov.cz](#)).

1.1.5 Zákon č. 273/2001 Sb., o právech příslušníků národnostních menšin

Příslušníci národnostních menšin jsou občané České republiky, kteří se hlásí k jiné než české národnosti a chtějí být považováni za příslušníka národnostní menšiny ([§2 zákona č. 273/2001 Sb.](#)) Z toho vyplývá, že příslušníci národnostních menšin nejsou cizinci, nicméně vzhledem k odlišnému etnickému původu, ke kterému se sami aktivně hlásí, lze předpokládat, že i v komunikaci s nimi lze využívat poznatků interkulturní komunikace.

Zákon zakazuje orgánům veřejné správy, že nesmějí vézt evidenci příslušníků národnostních menšin, z příslušnosti k národnostní menšině nesmí vzniknout újma ([§ 4 Zákon č. 273/2001 Sb.](#)).

Česká republika podporuje rozvoj jazyka a kultury národnostních menšin.

Zákon upravuje postavení [Rady národnostních menšin](#) a přiznává zejména právo na užívání jazyka národnostních menšin.

Národnostním menšinám, které tradičně a dlouhodobě žijí v ČR, přiznává i právo komunikovat s orgány veřejné správy a soudy v jazyce národnostní menšiny. Tradiční a dlouhodobě žijící národnostní menšiny mohou i zřizovat školská zařízení s výukou v jazyce menšiny.

Výčet tradičně a dlouhodobě žijících menšin není stanoven přímo zákonem o právech příslušníků národnostních menšin, nýbrž jmenováním zástupce do Rady národnostních menšin, de facto stát přiznává dané menšině postavení tradičně a dlouhodobě žijící menšiny v ČR.

V současné době mají v radě národnostních menšin své zástupce tyto menšiny:

- Běloruská menšina
- Bulharská menšina
- Chorvatská menšina
- Maďarská menšina
- Německá menšina
- Polská menšina
- Romská menšina
- Rusínská menšina
- Ruská menšina
- Řecká menšina
- Slovenská menšina
- Srbská menšina
- Ukrajinská menšina
- Vietnamská menšina
- Stálými hosty jsou zástupci Olašské a Židovské menšiny

1.2 Koncepce integrace cizinců

Spolu se zvyšujícím se počtem cizinců v ČR vznikla v roce 2000 [Koncepce integrace cizinců](#). Tento vládní dokument měl upravit a zefektivnit procesy vedoucí k integraci cizinců ze třetích zemí do většinové společnosti. Původní koncepce integrace cizinců prošla třemi aktualizacemi (v letech 2006, 2011 a 2016). Koncepce integrace vymezuje MV ČR jako hlavní autoritu v oblasti integrace cizinců.

Definují i nároky na ostatní ministerstva, včetně finanční náročnosti jednotlivých úkolů (jedná se např. o Ministerstvo kultury, zdravotnictví, školství a další).

Integrace je definovaná jako oboustranný proces, do kterého se aktivně zapojují imigranti i většinová společnost a vede k bezproblémovému soužití všech jmenovaných.

Současná koncepce počítá s pěti prioritami integrace cizinců:

1. Znalost českého jazyka.
2. Ekonomická soběstačnost cizinců.
3. Orientace cizinců ve společnosti.
4. Vzájemné vztahy mezi komunitami.
5. Postupné nabývání práv v závislosti na délce pobytu.

Koncepce počítá s existencí center na podporu integrace cizinců, která budou realizovat integrační aktivity na regionální úrovni. Síť těchto center začala vznikat v roce 2009 a v současné době je Česká republika plně pokryta touto sítí. Jednotlivá regionální centra sídlí v krajských městech, s tím, že mají působnost v celém příslušném kraji. Vzhledem ke specifickým podmínkám Středočeského kraje jsou zde umístěna rovnocenná [integrační centra](#) v Příbrami, Kladně, Mladé Boleslavi, Kutné Hoře a Benešově, která si mezi sebou dělí všechny středočeské okresy.

V tmavě modře zbarvených krajích je zřizovatelem integračních center [Správa uprchlických zařízení MV ČR](#). V Ústeckém kraji je to nezisková organizace [Poradna pro integraci](#), v Královehradeckém kraji [Diecézní katolická charita Hradec Králové](#), v Praze [Magistrát hlavního města Praha](#) a v Jihomoravském kraji je to [Centrum pro cizince Jihomoravského kraje](#) s partnery z řad NNO.

1.3 Koncepce klientsky orientovaná veřejná správa 2030

Tento strategický materiál je v platnosti od května 2020 a stanovuje směřování veřejné správy v letech 2020 až 2030. Koncepce navazuje na Strategický rámec rozvoj veřejné správy v ČR pro období 2014 - 2020. [Klientsky orientovaná veřejná správa 2023](#) obsahuje pět strategických cílů:

1. Pro klienty dostupné a kvalitní služby veřejné správy.
2. Efektivně fungující systém veřejné správy.
3. Efektivně fungující instituce veřejné správy.
4. Kompetentní lidské zdroje.
5. Informovaní a účastníci se občané.

Koncepce výslovně počítá se zvyšující se mobilitou obyvatelstva na straně jedné a se zaváděním moderních technologií do ekonomiky, které umožní lidem pracovat vzdáleně ze všech koutů nejen ČR, ale celého světa. Veřejná správa, která v roce 2023 bude plnit stanovené strategické cíle, bude připravena i na integraci migrantů do české společnosti.

1.4 Shrnutí kapitoly

Legislativa a základní dokumentace k problematice cizinců.

- Základní legislativní dokumenty.
Zákon o pobytu cizinců.
Zákon o českém státním občanství.
Zákon o azylu.
Zákon o dočasné ochraně
Zákon o právech příslušníků národnostních menšin.
- Strategické dokumenty.
Koncepce integrace cizinců.
Klientsky orientovaná veřejná správa 2030.

2 ZÁKLADNÍ INFORMACE O PROBLEMATICE CIZINCŮ - PŘEHLED ZÁKLADNÍCH POJMŮ

2.1 Vývoj migrace na území České republiky

Jakým způsobem vnímáme migranty žijící v našem sousedství a se kterými musíme v rámci svých profesí komunikovat, záleží na našich osobních zkušenostech a dovednostech, jistě také i na společenském klimatu, ve kterém jsme vyrostli, ve kterém žijeme, a který i svým aktivním počináním dotváříme. Pojdme se ve zkratce podívat na vývoj migrace na území dnešní České republiky.

2.1.1 Dávná historie

Díky své geografické poloze ve střední Evropě se naše území stalo místem velkých migračních proudů. Ze základní školy víme, že kolem roku 0 došlo k vytlačení původních keltských obyvatel germánskými kmeny, které po dalších cca pěti stech letech dále na západ vytlačeli nově příchozí slovanské kmeny. V období starověkého stěhování národů samozřejmě docházelo nejen k vytlačení původních obyvatel, ale i k míšení všech možných jazykových skupin. Některé skupiny, zejména v kulturních periferiích si tak zachovávaly určité prvky například z mytologie germánské, či keltské. Nedávný knižní bestseller Kateřiny Tučkové o žitkovských bohyních, beletristicky zpracovává téma stop starogermánských rituálů v lidové kultuře na jihovýchodě Moravy. A posléze propagandistickému zneužití tohoto více, či méně domnělého faktu ze strany ideologů třetí říše během II. světové války.

V myslích mnoha současných Čechů je Česká republika brána jako země s přirozeně malou migrací. Podíváme-li se na to širší perspektivou vzdálenějších dějin, není to úplně pravda. Díky geografické poloze bylo území Českého království přirozenou obchodní a dopravní tepnou a tohoto faktu dovedli místní obyvatelé hospodářsky využívat. Ve 14. století, zejména za vlády Karla IV., docházelo k cílenému zalidňování českého pohraničí (pozdějších Sudet) německy hovořícím obyvatelstvem.

Malým začátkem konce imigrace bylo období husitských válek. Je pravdou, že i v rámci křížových výprav na naše území přicházelo dost lidí, nicméně vojenská tažení nelze brát jako běžnou formu migrace a země, ve které probíhá dlouhotrvající válka, není dobrým útočištěm pro příchozí.

Další a ještě citelnější stopku imigraci do českých a moravských zemí vystavila třicetiletá válka. Bezprostředně před jejím vypuknutím došlo k výraznému navýšení migrace do českých zemí. Prvním důvodem bylo přesídlení císařského dvora Rudolfa II. na Pražský hrad. V této době, měla Praha cca 35 tisíc obyvatel a jen samotný císařský dvůr čítal zhruba tisíc osob. Císař se přesunul z Vídně do Prahy, jelikož Vídeň vojensky ohrožovali Osmané. Blízkost frontové linie u dosavadní metropole císařství vedla ještě k většímu rozkvětu Prahy a tím celého království. Roku 1609 navíc císař podepsal Rudolfův majestát a české země se tak staly nábožensky nejliberálnější částí celé Svaté říše římské, což mělo za následek příchod dalších vzdělanců a volnomyšlenkářů.

Naprostým zvratem v migrační situaci bylo vypuknutí třicetileté války. Její první fáze končila bitvou na Bílé hoře. Samotné vypuknutí válečného konfliktu logicky odradilo další nově příchozí, definitivní porážka českých stavů navíc odstartovala vlnu české emigrace. S určitou mírou nadsázky lze říct, že do Bílé hory spíše převažovalo přistěhovalectví do českých zemí. Po Bílé hoře vystěhovalectví. Značná část české elity se hlásila k Jednotě bratrské. Lidé spojení s Jednotou bratrskou, kteří neskončili přímo na popravišti (Václav Budovec z Budova), museli buď emigrovat (Jan Ámos Komenský), nebo konvertovat (Albrecht z Valdštejna). Následovaly ještě téměř tři dekády, kdy se staly české země kolbištěm celé Evropy a podle některých pramenů přišly v důsledku války, nemoci, hladomoru

a emigrace o polovinu své populace. Čímž uvrhly naši zem do období temna, kdy z kulturně ekonomického centra Evropy se Čechy staly periferií.

Období třicetileté války jsme se věnovali obšírněji, jelikož na dlouhá staletí otočila převažující migrační toky. Zbytek 17. století a století 18. tak dále převládalo vystěhovalectví. Už zde jsou známy i případy vystěhovalectví za oceán, nicméně jsme ještě před rozvojem paroplavby, tudíž tato emigrace není úplně hromadná a v dnešních pramenech se dozvídáme spíše o jednotlivých dobrodruzích (například Augustín Heřman 1605–1680). Paradoxně tuto emigraci svým způsobem podporovala i katolická církev, pevně spjatá s vládoucí habsburskou dynastií, protože realizovala misijní činnost. Misijní činnost spočívala v odchodu vzdělavců do cizích zemí, mnohdy natrvalo (Samuel Fritz 1659–1725).

K opravdu masovému exodu z našich zemí dochází v 19. století. Jistě je nutno zmínit vystěhovalectví do Severní Ameriky, ale i ostatních zemí „Nového světa“ (Austrálie, Nový Zéland, Mexiko), které probíhalo prakticky celé 19. století a v jeho druhé polovině výrazně akcelerovalo. Za významný důvod akcelerace tohoto vystěhovalectví může být definitivní zrušení poddanského systému v tehdejší Rakouské monarchii. Toto zrušení bylo jedním z důsledků revolučního roku 1848 a v podstatě tím došlo k dekriminálnímu vystěhovalectví. Již v 50. letech 19. století na tuto situaci začínaly místní úřady reagovat a víceméně neúspěšně se snažily počty odchozích obyvatel snižovat nebo alespoň evidovat. Lidé nejvíce odcházeli z vesnických, tedy zemědělských oblastí. Z logiky věci zejména odcházeli mladí a zdraví lidé. Jejich odchod se pochopitelně začínal projevat nedostatkem pracovních sil v zemědělství. Sto let před masivním zaváděním prvků mechanizace do zemědělství to bylo značným problémem. Po výrazném nárůstu vystěhovalectví se situace stabilizovala, nicméně v určité míře vystěhovalectví pokračovalo až do první světové války. Dojít k přesným číslům emigrantů je problematické, nicméně se určitě jedná o stovky tisíc osob. Střízlivé odhady hovoří o 350 tisících lidí.

V období první světové války byly přerušeny běžné výše zmiňované migrační toky. Důvodů se nabízí hned několik. Cestování mezi stranami každého válečného konfliktu je vždy omezeno. Pokud jsme mluvili o ne příliš úspěšné snaze místních úřadů alespoň korigovat odchod mladých mužů do ciziny, v období válečného stavu a vyhlášení mobilizace byly tyto snahy o poznání úspěšnější. V neposlední řadě je nutné si uvědomit, že od začátku května 1915, kdy byl potopen parník Lusitanie, byla celkově výrazně redukována civilní přeprava osob přes Atlantik.

Po vyhlášení Československé republiky v roce 1918 došlo k všeobecné euforii, která vedla k návratu části zejména emigrovaných elit do vlasti. Z globálního hlediska však po celé období první republiky, nadále pokračoval zejména trend vystěhovalectví, který opět akceleroval nástup hospodářské krize. V předčasně druhé světové války jednoznačně převažovaly faktory podporující emigraci, a to nejen židovského obyvatelstva. Bílou horou nastolený trend, přetrvávající déle než tři sta let, byl stále platný.

2.1.2 Situace po II. světové válce

Bezprostředně po druhé světové válce nastala uprchlická krize, jejíž bytí jen konceptuální nástin by široce překračoval možnosti této stati. I odsun německého obyvatelstva zmíníme jen telegraficky. Jestli se z území dnešní České republiky od Bílé hory spíše odcházelo, odsunutí více než dvou milionů lidí tento trend dále jednoznačně podporovalo. I další milník, našich nyní již moderních dějin, v únoru roku 1948 byl faktorem podporujícím emigraci.

Ve stejném období, kdy v Československu potvrzovala svou moc KSČ, v Řecku probíhala občanská válka (1946–1949). V důsledku této války začali na území Československa (zejména na Moravu) přicházet váleční uprchlíci. V tomto historickém přehledu jsme se doposud věnovali především emigraci, proto je to zajímavá výjimka. Na začátku 50. let přišlo cca 12 tisíc zejména levicově orientovaných uprchlíků. Část z nich, se po stabilizaci situace v Řecku, vrátila do vlasti.

Od 50. let 20. století dochází k významné spolupráci mezi Československem a Vietnamem. Československo už roku 1950 uznalo jako jedna z prvních zemí světa samostatnost VDR – severní komunistickou část Vietnamu. Již v 50. letech začínají přicházet do Československa skupiny vietnamských pracovníků, či spíše studentů, kteří se měli v Československu, coby vyspělé průmyslové zemi tehdejší Rady vzájemné hospodářské pomoci, zaučít a zapracovat na odborné technické pozice. Po konci vietnamské války tento trend zesílil a do Československa přicházeli Vietnamci v čím dál větší míře. Spousta Vietnamců v Československo zůstávala dlouhodobě, či trvale. Zde pracující Vietnamci měli zajištěný solidní příjem, kterým mohli dotovat své rodiny ve Vietnamu, a Československo získalo pracovní sílu. Tento koncept migračních strategií funguje obdobně doposud.

V důsledku vpádu vojsk Varšavské smlouvy do Československa v srpnu 1968, odešlo přes čtvrt milionu lidí do emigrace. I další historický milník měl tedy za důsledek masivní emigraci.

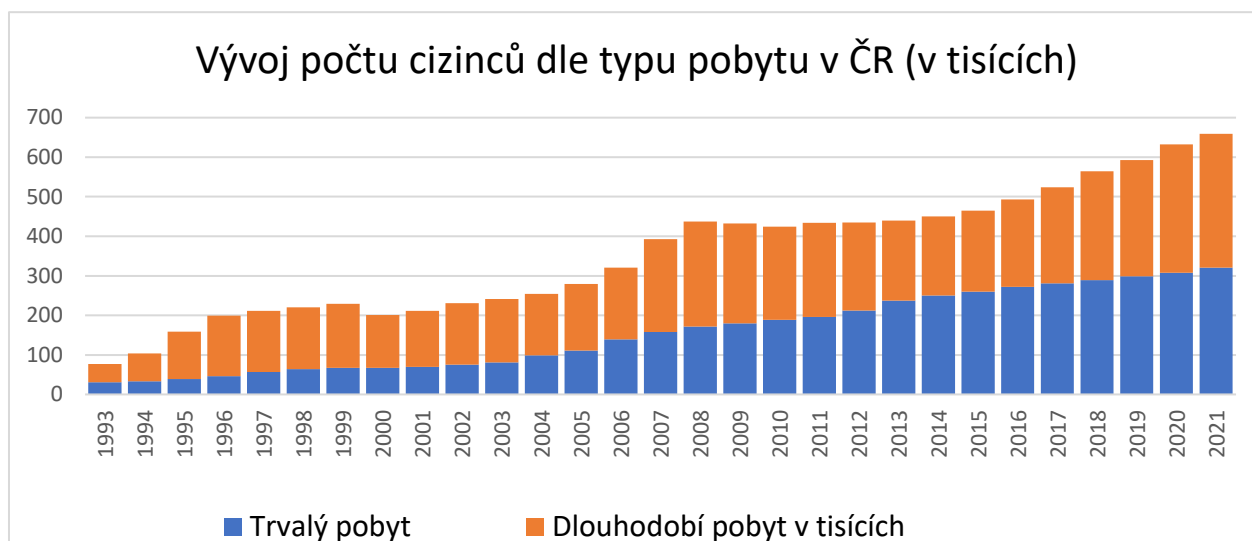
V roce 1972 vstupuje do RVHP Kuba. Zejména po jejím vstupu do této organizace, vznikají mezivládní smlouvy mezi oběma socialistickými zeměmi a v podobném duchu jako výše zmiňovaní Vietnamci přicházejí do Československa i Kubánci. Nutno říct, že na vývoj migrace po roce 1989 mají jednoznačně větší vliv styky navázané s Vietnamem než s Kubou.

V obdobném duchu jako s Vietnamem a Kubou, Československo navazovalo vztahy i s jinými zeměmi tehdejšího východního bloku. Za zmínku stojí Mongolsko, Libye a Severní Korea. Vzhledem ke společenskému zřízení všech jmenovaných zemí, byla tato migrace centrálně řízená a její intenzita nebyla z dnešního pohledu zásadní. Na konci 80. let před Sametovou revolucí pobývalo v Československu cirká 30 000 cizinců. Jak se záhy přesvědčíme, počty cizinců žijících v Česku se během třiceti let řádově zvýšily.

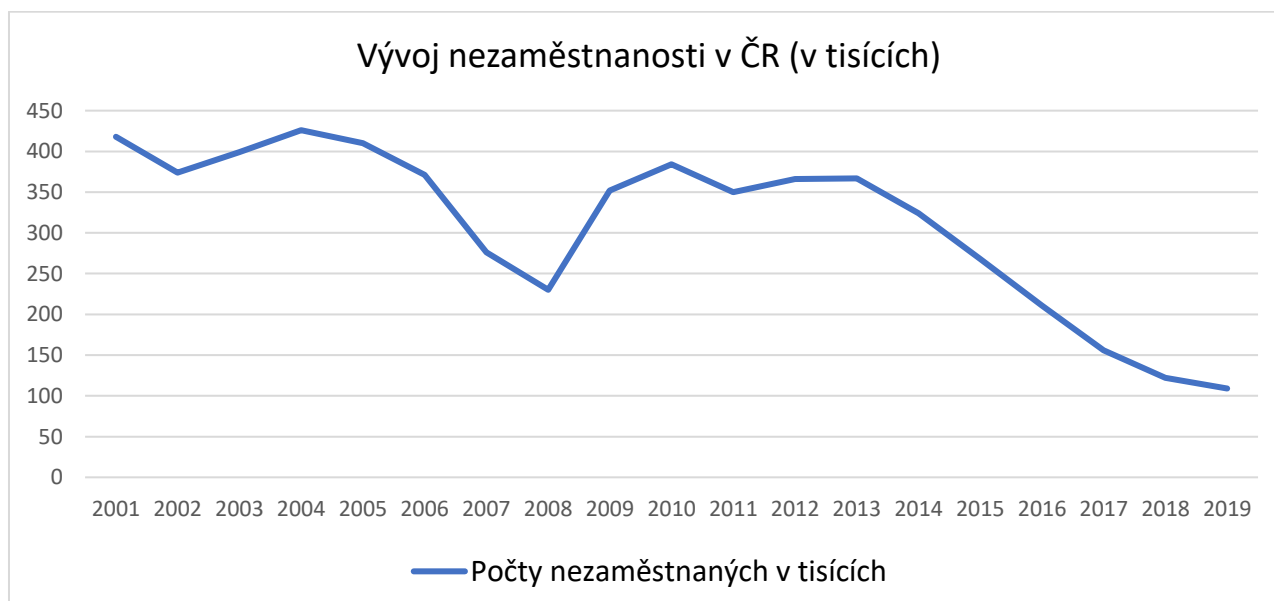
2.1.3 Situace po roce 1989

Vývoj počtu cizinců – dobrovolných migrantů

Po roce 1989, kdy odpadla zásadní legislativní omezení pro cestování občanů Československa, odpadly i základní bariéry vstupu pro cizince do Československa. I migrace byla odvětvím, kde nedostačovala tehdejší legislativa, a nějakou dobu trvalo, než migrace získala plnohodnotný rámec. Dále se nebudeme věnovat zhruba dvouletému období porevolučního Československa, kdy začaly počty cizinců stoupat, níže se zaměříme na vývoj počtu cizinců v samostatné České republice. Již v 90. letech započala Česká republika s repatriací svých krajských komunit. Zejména se jednalo o Volyňské Čechy, kteří přicházeli z Ukrajiny a také obyvatelé rumunského Banátu. Tyto repatriace mají výrazný symbolický charakter, nicméně vzhledem k počtu lidí, kteří do České republiky přicházeli, se nejedná o početně významné skupiny osob.

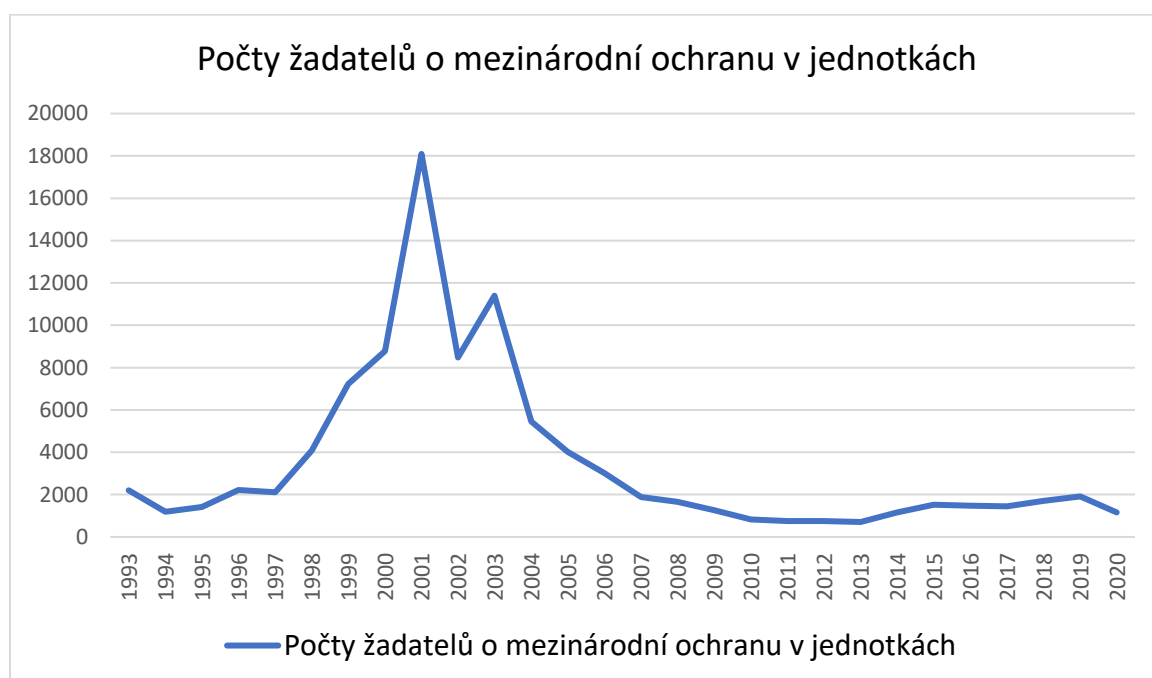
K dramatickému nárůstu počtu cizinců v České republice docházelo na začátku její existence mezi lety 1993 až 1996. Přesná interpretace tohoto nárůstu je obtížná, nicméně určitý vliv, zde má jistě postupně vznikající legislativa a všeobecně nepřehledná situace spojená zejména s první polovinou 90. let. Zajímavý je lehký pokles počtu cizinců na přelomu století. Na tomto poklesu mají nesporně vliv dvě události. První z nich je zavedení vízové povinnosti ze strany České republiky vůči některým státům bývalého SSSR a také fakt, že od 1. 1. 2000 začíná účinnost doposud platného zákona o pobytu cizinců, který přesně vymezuje povinnosti přechodně i trvale pobývajících cizinců na území ČR. V dalším období opět narůstá počet cizinců. Tento nárůst je spojen s konjunkturou a rozvojem průmyslu, kdy do ČR přichází velké množství pracovních sil. Je to období, kdy na základě vládních pobídek, zahraniční investoři v ČR otevírají výrobní podniky, které potřebují pracovní sílu. Od roku 2009 výrazně zasahuje do vývoje počtu cizinců v ČR ekonomická krize.

Z grafu jasně vyplývá, že po transformačních porevolučních letech byla na začátku století z dnešního pohledu vysoká nezaměstnanost. Díky výše zmíněné konjunktuře od roku 2003 vytrvale klesala. Na to reagovaly i české úřady a poměrně ve velkém umožňovaly zaměstnávání občanů třetích zemí, kteří na rozdíl od občanů EU a EFTA nemají volný vstup na trh práce. Přelom nastal v roce 2008, kdy zodpovědné orgány (dle tehdejší legislativy Úřady práce) reagovaly na skokový nárůst nezaměstnanosti omezením vydávání pracovních povolení. Křivka nárůstu počtu cizinců začínala stoupat hned po roce 2011 v období, kdy začínala výrazně klesat nezaměstnanost. V souladu s hospodářskou situací počty cizinců v ČR do roku 2021 setrvale rostly.

Vývoj počtu žadatelů o mezinárodní ochranu

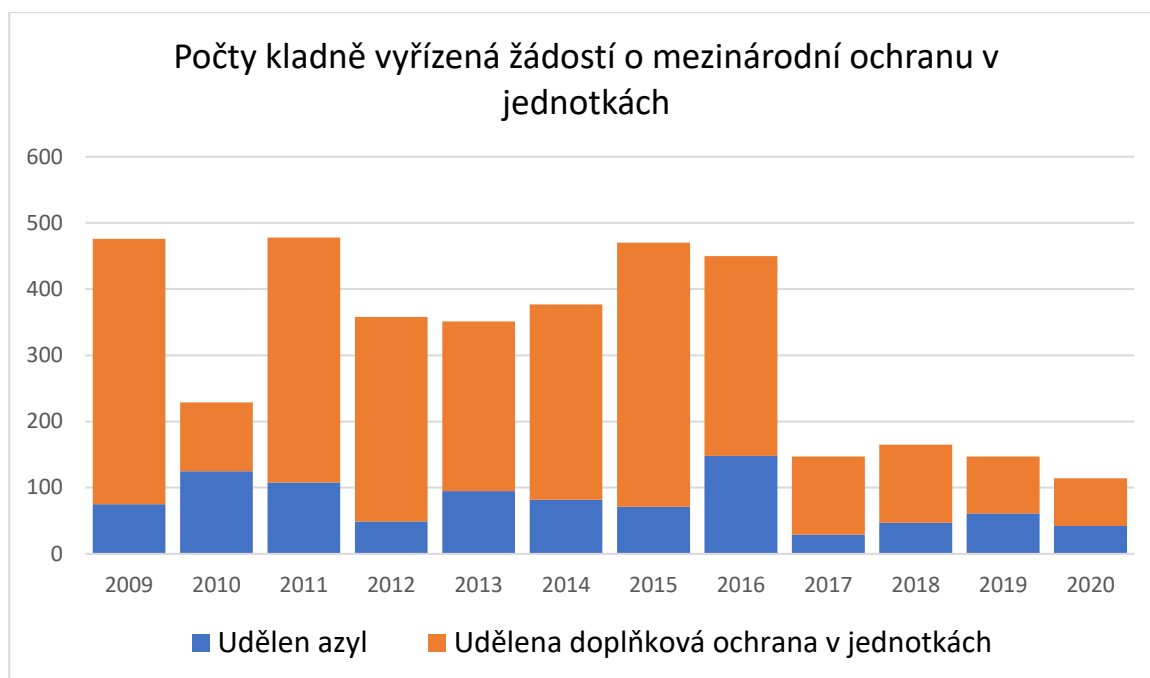
Výše uvedené statistiky se zjednodušeně řečeno týkají cizinců pobývajících na území ČR v režimu zákona o pobytu cizinců (tento zákon platí od roku 2000, nebudeme tedy pro zjednodušení upřesňovat metodiku týkající se dat před rokem 2000). Do ČR, od jejího vzniku, však přicházeli i lidé, žádající o mezinárodní ochranu nejčastěji z důvodu válečných konfliktů v jejich domovině.

Zdroj II: Bímová, I.; Dufková, I.; Houšková, R.; Pokorná, J. *Práce policie ČR s přistěhovalci a uprchlíky*. Praha: Střední policejní škola Ministerstva vnitra v Praze, 2004. str. 23.

Ve statistickém souhrnu uvádíme i podané žádosti o udělení mezinárodní ochrany. Specifikem řízení o udělení mezinárodní ochrany totiž je, že již samotné podání žádosti, opravňuje k pobytu na území ČR. Jedním z hlavních důvodů prudkého poklesu žádostí o mezinárodní ochranu od začátku 21. století je to, že ČR se začlenila do struktur EU. Zejména po roce 2007, kdy ČR vstoupila i do Schengenského prostoru, se dle takzvaného [Dublinského systému](#) stala pro velkou většinu potencionálních žadatelů o mezinárodní ochranu, zemí nepřislušnou k podání žádosti. V takovém případě ČR realizuje takzvané readmisní řízení, kdy se žadatel přesouvá do země v rámci Schengenského prostoru, kde jsou oprávněni o mezinárodní ochranu žádat. Obecně lze říci, že je to ta země, kde mají žadatelé blízké rodinné vazby nebo ta země, kde do Schengenského prostoru vstoupili. Spravedlivé nastavení fungování Dublinského systému, jehož smyslem v prvopočátku bylo zejména zabránit opakovaným žádostem o mezinárodní ochranu ve více zemích, je jedním z nejpálčivější a zároveň politicky nejsledovanějším tématem uspořádání EU v současné době.

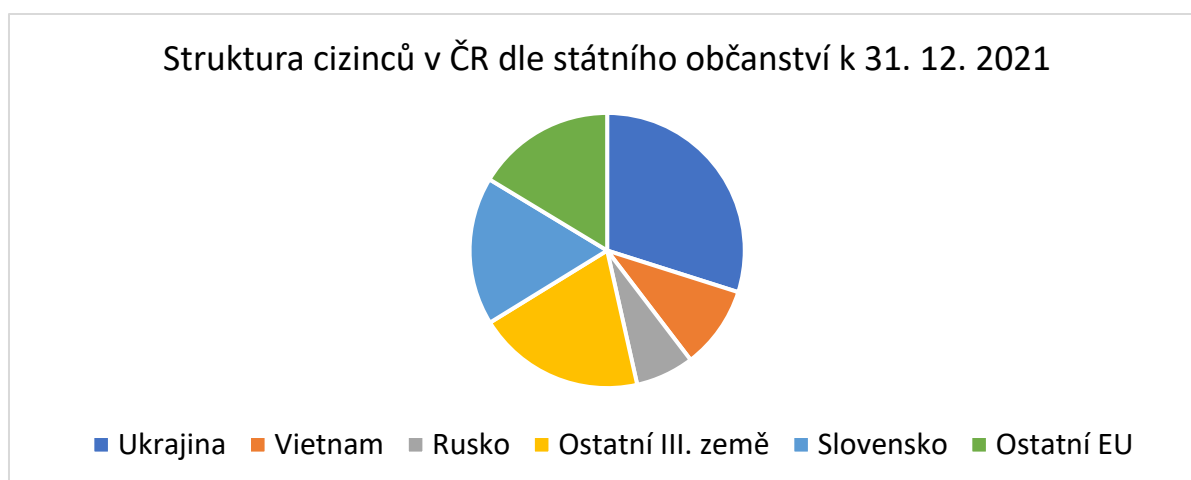
Mezinárodní ochrana – roční údaje

Z přiložených grafů vyplývá, že držitelé mezinárodní ochrany jsou z hlediska celkového počtu cizinců v ČR specifickou, nicméně z hlediska počtu marginální skupinou. Do února roku 2022 by byl tento výčet kompletní. V kontextu ruské agrese na Ukrajinu bylo dle zákona o dočasné ochraně cizinců (221/2003 Sb.) vydáno pobytové oprávnění cca půl milionu osob. Počty těchto osob jsou natolik proměnlivé, že konkrétní statistické výstupy v tuto chvíli nejsou kompletní (říjen 2022). Nicméně na základě výše předložených dat, je příchod takového množství osob naprosto bezprecedentní.

Statistický výčet zahrnuje pouze legálně pobývajících cizince. Fenomén nelegální migrace nelze takto snadno statisticky podchytit. Existují sice statistiky cizinců odhalených pobytovými kontrolami, nicméně o celkovém počtu nelegálně pobývajících osob na území ČR tato data vypovídají jen nepřímo.

Struktura cizinců pobývajících v ČR z hlediska státní příslušnosti

Struktura cizinců v ČR dle státního občanství k 31. 12. 2021	
Ukrajina	197 000
Slovensko	115 000
Vietnam	64 000
Rusko	45 000
Ostatní EU	108 000
Ostatní III. země	130 000

Výše uvedený přehled zobrazuje situaci z konce roku 2021. Logicky tak nezohledňuje situaci spjatou s ruskou agresí na Ukrajině. Podíl Ukrajinců v rámci cizinců žijících na území ČR tedy dále roste. To, na jakých počtech Ukrajinců žijících v ČR se situace ustálí, je v tuto chvíli velice těžko předpověditelné.

2.2 Vědecké teorie jinakosti

V průběhu vývoje lidských dějin vyvstala potřeba vědeckým způsobem předpovídat a hodnotit lidské chování. V tradiční křesťanské společnosti, na které je česká společnost postavená poměrně dlouho i v novověku, přetrvával pohled na lidské jednání jako na boží vůli. Boží vůle nás přesahuje, nejsme schopni ji pochopit a rozhodně bychom se jí neměli protivit. Tento světonázor, přestal v určité fázi dějin lidem vyhovovat. V evropském prostředí začalo docházet k přelomovým změnám. Tyto změny byly způsobeny příchodem průmyslové revoluce. Průmyslová revoluce změnila podobu světa snad ze všech představitelných úhlů pohledu. Pro sociální vědy je stěžejní, že v jejím důsledku došlo k výraznému přesídlení značné části obyvatelstva. Před průmyslovou revolucí byla společnost zemědělskou. Drtivá většina obyvatel žila v malých sídlech a velké metropole v předindustriálních dobách, byly z dnešního pohledu průměrnými okresními městy. Například Praha se v průběhu 19. století dle počtu obyvatel zvětšila téměř třikrát, v průběhu 20. století pak téměř šestkrát. Lidé se stěhovali, přetrhávali své generacemi ověřené vzorce, měnili životní strategie. Jako důsledek ne vždy dobře zvolených životní strategií, vznikly sociální problémy a patologie, jak je známe dnes (bezdomovectví, alkoholismus aj.)

Průmyslová revoluce je tedy spojená s migrací. Ať už lidé migrovali na malé vzdálenosti a stěhovali se z vesnic do blízkých měst, nebo napříč kontinenty, davy se daly do pohybu. Průmyslová revoluce, která je logicky spojována hlavně s rozvojem exaktních věd, se stala i značným akcelerátorem věd společenských. Nastaly ohromné společenské změny. Bylo nutné přesně v souladu s duchem doby vyzkoumat, jak fungují lidská společenství. Ruku v ruce a průmyslovou revolucí, šly i koloniální snahy tehdejších velmocí. Jednou z pragmatických potřeb kolonizátorů byla i snaha pochopit způsob života domorodých obyvatel.

V této atmosféře začaly vznikat velké teorie jinakosti. Níže se budeme bavit o třech z nich, abychom pochopili jejich základní premisy.

2.2.1 Rasová teorie

V průběhu 19. století se etablovala rasová teorie, která přímo spojovala příslušníky jednotlivých ras s jejich psychologickou výbavou, kulturou a historických údělem. Za otce této teorie bývá označován [Joseph-Arthur de Gobineau](#), který vydal dílo O nerovnosti lidských ras. Gobineau spíše reprezentoval tehdejší dominantní názor, než že by byl průkopníkem a inovátorem. Tato teorie se snaží

klasifikovat lidstvo do jednotlivých ras a příslušníkům těchto ras přisuzovat vrozené psychologické rysy. Již v průběhu devatenáctého století byla tato klasifikace nabourána. Zjednodušeně řečeno kritéria, která Gobineau připisoval jednotlivým rasám, nesplňuje většina světové populace. Psychologické výzkumy navíc prokazují, že vrozené dispozice nemají natolik zásadní vliv na osobnost jedince, jak rasisté předpokládali. Ve jménu rasové teorie, však byly spáchány jedny z největších zvěstev posledních dvou set let, proto k ní nelze přistupovat pouze jako k zapomenuté slepé větvi vědeckého poznání. Paradoxně tím, že si je evropská společnost vědoma nebezpečí, které rasismus představuje, sama replikuje jeho myšlenky. Ve [článku 3 Listiny základních práv a svobod](#), která je součástí Ústavy ČR se píše: Základní práva a svobody se zaručují všem bez rozdílu pohlaví, rasy, barvy pleti, jazyka, víry a náboženství, politického či jiného smýšlení, národního nebo sociálního původu, příslušnosti k národnostní nebo etnické menšině, majetku, rodu nebo jiného postavení. Je bezesporu chvályhodné aktivně se stavět proti jedné ze základních myšlenek rasismu a všem lidem bez rozdílu připsat stejná práva, nicméně již to, že Ústava operuje s termínem rasy, dodává této kategorii jistou legitimitu. Obdobně činí i trestní zákoník, který v [§42 písmenu b\)](#) popisuje přitěžující okolnost: spáchal trestný čin ze ziskuchtivosti, z pomsty, z národnostní, rasové, etnické, náboženské, třídní či jiné podobné nenávisti nebo z jiné zvláště zavrženíhodné pohnutky. Nepřímo tím legitimizuje debatu o tom, kdo je příslušníkem, jaké rasy.

V kombinaci s tím, že značná část dospělé populace se na základní škole učila, že lidstvo se dělí na tři rasy, mohou některé snahy o potírání rasismu působit uměle. Otázka by však měla znít spíše, jak je možné, že již více než sto let věrohodně vyvrácená teorie může mít neustále takový vliv na moderní společnost.

2.2.2 Multikulturní teorie

Není to dlouho od doby kdy multikultura byla prezentována oficiálními představiteli jako ideál soužití majoritní společnosti s cizinci v demokratických zemích. Více, než před deseti lety se však některé evropské země začali k tomuto modelu stavět kriticky. Pro mnohé možná překvapivě jedním z prvních evropských lídrů, který veřejně vystoupil s kritikou multikulturalismu, byla německá kancléřka Angela Merkelová. V říjnu roku 2010 na konferenci mladých konzervativců v Postupimi pronesla projev, v němž prohlásila, že multikulturní soužití v Německu nefunguje a je nutno ho nahradit novým modelem soužití. Účelem tohoto textu není poskytnout kompletní rozbor velice obsáhlého termínu multikulturalismus, ale poukázat na dvě problematické roviny, které jsou s tímto směrem spjaty.

1. Multikulturalismus jako novodobý rasismus

Jestliže rasismus vytvořil na základě biologické podstaty určité rasy, do nich lidi uvěznil a na základě příslušnosti k rase jim přidělil určité psychologické i morálně volní rysy, multikulturalismus si nevede o moc lépe. Jen místo biologicky definované rasy vytvořil obdobně uvězňující kategorii kultury. Z kultury vytvořil všemocného hegemonu, který zcela určuje hodnoty, postoje a tím i konkrétní projevy chování jedince. Vlohy jedinců sice nejsou vrozené, nicméně jim je vštěpuje společnost, která je obklopuje. Uzavřená společenství lidí vytvářejí jednotlivé kulturní okruhy, které jsou navzájem nekompatibilní. Zatím, co hrůzná mašinérie nacistického Německa i segregační politika v USA byly založeny na rasových teoriích, apartheid v Jihoafrické republice byl postaven na segregaci jednotlivých kultur.

2. Neslučitelnost liberálního multikulturalismu s univerzálním pojetím lidských práv

Jedna z forem multikulturalismu, která se označuje jako liberální multikulturalismus, operuje s jednoduchou premisou: co je součástí kulturní tradice, musí být i legální. Tato premisa de facto vede

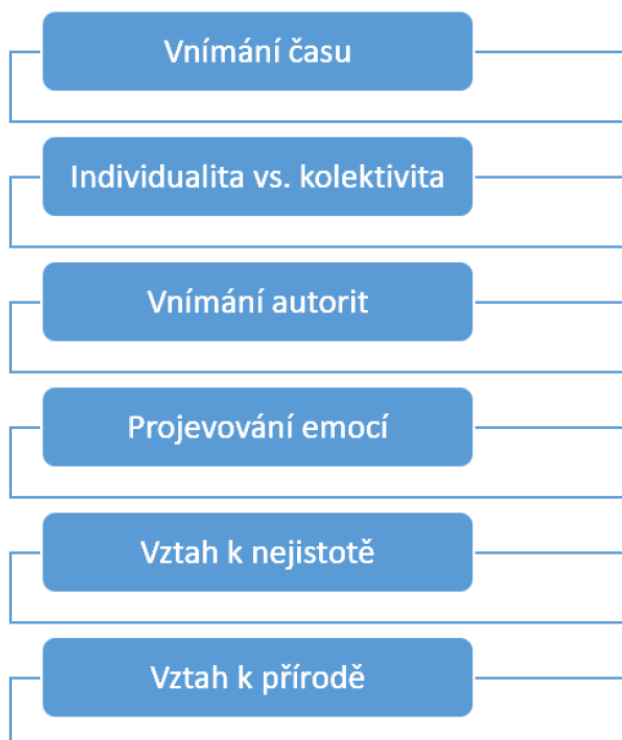
k tomu, že určitým skupinám v rámci populace by byla dána práva, která jsou jiným odpírána. Ač koncepce liberálního multikulturalismu předpokládá, že přiznání těchto práv by bylo pouze na omezenou dobu, je tento model velmi problematický. Je dobré si uvědomit, že hlavním představitelem tohoto modelu je kanadský filozof Will Kymlicka. Tento model vznikl spíše, aby zmírňoval historické nespravedlnosti napáchané kolonizátory Severní Ameriky na původním obyvatelstvu, než aby sloužil jako ideový rámec pro integraci značného počtu nových obyvatel do stávajících společností.

Hlavním důvodem, proč evropští vůdci na začátku 21. století začali označovat multikulturní koncept soužití většinové společnosti s přistěhovalci za nevhodný, pramení v obou výše zmíněných výtkách. Místo aby směřoval k pokojnému soužití, vytvářel paralelně vedle sebe žijící skupiny lidí. Na pomezí těchto skupin dochází ke konfliktům, což je přesný opak, toho, co si multikulturní ideologie předsevzala. Samozřejmě, že multikulturní ideologie není jediným viníkem neúspěšné integrace cizinců v mnoha místech Evropy, pro své nedokonalosti se tak stala vhodným obětním beránkem.

2.2.3 Interkulturní teorie

Interkulturní teorie, jak je již patrné z jejího názvu počítá s tím, že hodnoty a identita, ze kterých pramení konkrétní chování jedince, je významně ovlivněno kulturou, ač neopomíjí ani vrozené dispozice jedinců. Kultura však už nepřikládá natolik hegemonní moc. Vnímá ji spíše jako určitou náповědu, kterou se všichni řídíme, nicméně akcentuje svobodnou vůli člověka. Pro naše účely redukuje interkulturní teorii na jakési osy. Každý z nás se na každé z těchto šesti os nacházíme v určitém místě. Je pravděpodobné, že lidé sdílející určité společnosti budou na osách umístěni podobně. Kromě toho, že budou na osách umístěni podobně, mají tendenci tyto své pozice považovat za jediné morálně správné. Kouzlo a praktičnost interkulturní teorie tkví v pojmenování těchto os a aktivní práci s nimi.

Osy interkulturní teorie

Hlavní pointou interkulturního vnímání reality je pochopit, že v našem společenství naprosto automaticky jasné věci nemusí být našim komunikačním partnerům zřejmé.

2.3 Shrnutí kapitoly

Základní informace k problematice cizinců – přehled základních pojmů.

- Vývoj migrace na území České republiky.
- Vědecké teorie jinakosti.

3 ZÁKONNÁ ÚPRAVA PŘÍSTUPNOSTI K INFORMACÍM

3.1 Zákon č. 99/2019 Sb., o přístupnosti internetových stránek a mobilních aplikací

Zákonná úprava přístupnosti k informacím je řešena [zákonem č. 99/2019 Sb.](#), o přístupnosti internetových stránek a mobilních aplikací a o změně zákona č. 365/200 Sb., o informačních systémech veřejné správy a o změně některých dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů. Zákon vychází ze Směrnice Evropského parlamentu a Rady (EU) 2016/2102 ze dne 26. října 2016 o přístupnosti internetových stránek a mobilních aplikací subjektů veřejného sektoru.

Přístupnost je důležitá proto, aby také osoby zdravotně postižené mohly na rovnoprávném základě využívat služby a informace, jako osoby bez jakéhokoliv postižení či specifických potřeb. Přístupnost ve veřejné správě je jednou ze základních společenských povinností. Realizuje se jí soubor základních práv, který zahrnuje nutnost zabránit diskriminaci určitých osob.

Z hlediska občana jsou asi nejdůležitější ustanovení vyplývající z [§ 4 zákona č. 99/2019 Sb.](#), který říká, že povinný subjekt má zajistit, aby jím spravované internetové stránky a mobilní aplikace byly přístupné, a to tím, že pro jejich uživatele, zejména pro osoby se zdravotním postižením, je učiní vnímatelnými, ovladatelnými, srozumitelnými a stabilními.

Ministerstvo vnitra připravilo vzdělávací program [Srozumitelný úřad](#), který učí úředníky samospráv tvořit srozumitelné texty tak, aby adresáti snadno a rychle porozuměli předávané informaci a mohli splnit své povinnosti. Úředníci se učí psát zjednodušený text pro osoby ze specifických skupin. Jedná se o adresáty, kteří mají oslabené kognitivní funkce a tím vnímání i stupeň porozumění. Texty jsou určeny i pro cizince a starší seniory, pro které je také vhodné psát ve formátu, pro který se vžilo označení ["Easy to Read"](#). K vzdělávacímu programu vznikla [metodická příručka](#) pro tvorbu srozumitelných sdělení.

3.2 Charakteristiky webových stránek a mobilních aplikací

Vnímatelnost zahrnuje např.

- Zajištění textové alternativy k netextovému obsahu (k obrázkům přidat popisky, k videím přepis textu).
- Zajištění dostatečného kontrastu mezi textem a pozadím, aby věci byly snadno čitelné.

Ovladatelnost zahrnuje např.

- Jednotnost navigace na všech dílčích stránkách webu, aby se uživatel neztrácel.
- Vše musí být ovládatelné klávesnicí, například srolovat pomocí klávesové šipky dolů.
- Uživatel musí mít dostatek času na přečtení informací a práci s obsahem stránky. Nepoužívat různé střídající se a blikající ikony, bannery aj.

Srozumitelnost představuje např.

- Formulování textů čitelně a srozumitelně.
- Tvorba obsahu, aby se choval tak, jak uživatel předpokládá.

Stabilita znamená

- Zajištění maximální kompatibility se stávajícími i budoucími technologiemi, včetně asistenčních.

[Vyhláška č. 64/2008 Sb.](#), o přístupnosti, vytváří předpoklady pro to, aby hendikepovaní uživatelé internetu – především zrakově a sluchově postižení, osoby s poruchami učení a soustředění a uživatelé se zhoršenou motorikou horních končetin – nebyli jakkoliv diskriminováni při získávání informací od orgánů veřejné správy prostřednictvím webových stránek; a tím napomáhá hendikepovaným uživatelům dosáhnout toho, aby v běžném životě měli stejné nebo alespoň co nejvíce podobné podmínky jako ostatní uživatelé. Tato zákonná úprava tedy přímo nesouvisí s problematikou cizinců.

3.3 Shrnutí kapitoly

Zákonná úprava přístupnosti k informacím

- Zákon č. 99/2019 Sb., o přístupnosti internetových stránek a mobilních aplikací.
- Charakteristika webových stránek
 - 4 principy přístupnosti: vnímatelnost, ovladatelnost, srozumitelnost, stabilita.
 - Nedodržení principů přístupnosti povinným subjektem - možnost podat podnět požadující nápravu.

4 PSYCHOLOGIE KOMUNIKACE S CIZINCI

4.1 Kulturní a morální relativismus

Z hlediska psychologie komunikace s cizinci je stěžejní ujasnit si svoje osobní nastavení a uvědomit si, že komunikační partner ho velice pravděpodobně zcela nesdílí. Hned na začátek je nutné osvětlit si dva zásadní pojmy. Těmi jsou kulturní relativismus a morální (či etický) relativismus. Kulturní relativismus počítá s tím, že kulturním zvykům nelze přisuzovat hodnotící kritéria. Kulturní prvky jsou rovnocenné. Uplatňování určité míry kulturního relativismu je při interkulturní komunikaci nezbytné. Bez něj nedojde k partnerské rovině komunikace. Problémem je, že naprosto striktní uplatňování kulturního relativismu může vést k morálnímu relativismu. Pokud každý prvek jakékoliv kultury by neměl být hodnocen a nelze mu přisuzovat kvalitativní úroveň, vytrácí se jakákoliv morální linka. Vyřešit tento paradox je úkol hodný laureáta Nobelovy ceny. Smyslem tohoto textu je upozornit na něj. I z pozice zástupce veřejné správy je nutné v komunikaci s cizinci uplatnit kulturní relativismus, ale vždy je nutné se vyvarovat morálního relativismu.

4.2 Stereotyp a předsudek

V kapitole věnující se psychologie cizinci je potřeba zmínit se i o tom, jakým způsobem lidský mozek zpracovává informace. Základní a nezbytnou dovedností lidského mozku je schopnost tvořit kategorie a s jejich pomocí třídit informace a orientovat se ve světě, který nás obklopuje. Nutno podotknout, že kategorie rozhodně nejsou univerzální. Přebíráme je ze svého okolí a v průběhu života si je dotváříme. Na základě zkušeností jsou tvořeny stereotypy. Pokud se celý život setkávám s Vietnamci pouze jako s trhovci, poměrně logicky u mě vznikne stereotyp na téma, že všichni Vietnamci jsou trhovci. V racionální rovině pravděpodobně každý člověk tuší, že existují i Vietnamci, kteří se zabývají něčím jiným, proto aby byl svět jednodušší, náš mozek se zbytečně nenamáhal, v rámci kategorie Vietnamci přiřadí klíčový definiční znak, práce na tržnici a vznikne tento stereotyp. Jelikož jsou stereotypy základním produktem fungování našich mozků a umožňují nám se nezbláznit z přemíry netříděných informací v našich myslích, nelze je brát negativně. Někdy se však ze stereotypů stávají předsudky a ty jednoznačně negativní jsou. Zjednodušeně řečeno, předsudek je neochota přehodnocovat své stereotypy a bazírovat na jejich univerzální hodnotě. Reflexe svých stereotypů a jejich revize je nedílnou součástí jakékoliv komunikace, ale i jakéhokoliv osobnostního růstu.

Interkulturní teorie operuje s osami, v rámci jejichž rozmezí se pohybujeme. Naše mysl je na to pohyb v rámci os zvyklá. Problémem je, že máme v drtivé většině případů tendenci považovat svou pozici za jakousi pověstnou zlatou střední cestu. Vezměme si například problematiku zdravé stravy. Všichni víme, že je nutné dbát o zdravé stravování. Kdybychom o zdravou stravu nedbali, dopadli bychom jako lidé, co jí denně smažená jídla, zapíjí je litry slazených limonád a rozhodně si zadělávají na zdravotní problémy. Oproti tomu, ale existují i lidé, kteří se živí pouze obilnými klíčky, ze zdravého stravování se stala nebezpečná posedlost, a i oni si zahrávají se svým zdravím. Většina z nás má sice nějaké dietní prohřešky, nicméně jsme poblíž té zlaté střední cesty, jsme na prostředku oné osy. Stejně jako tvorba stereotypů je i tato tendence přirozenou reakcí zdravé psychiky, nicméně pointou interkulturní teorie je, že v rámci výše představených os je "západní společnost" v celosvětovém měřítku v amplitudě (amplituda je maximální vychýlení od stavu 0).

4.3 Shrnutí kapitoly

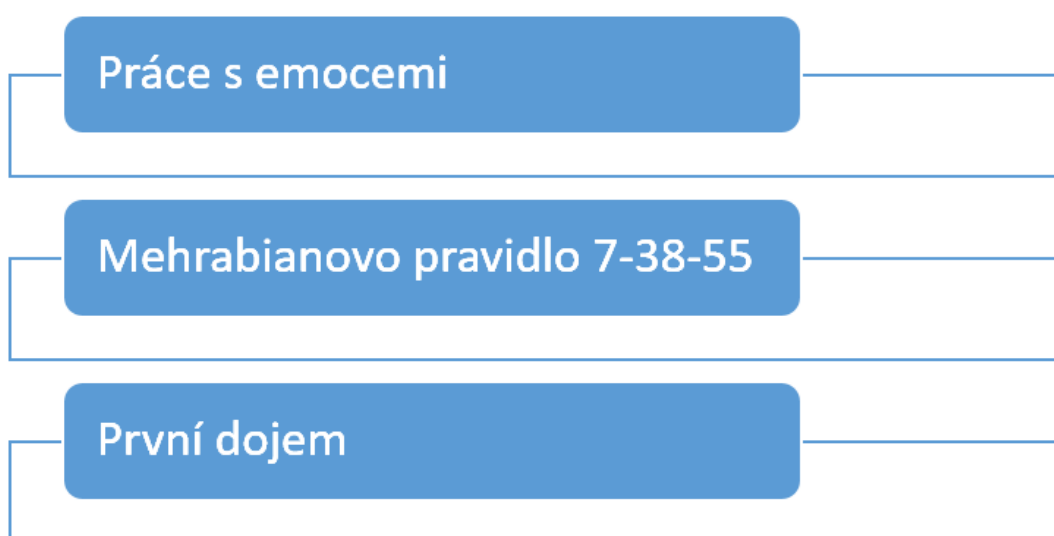
Psychologie komunikace s cizinci.

- Kulturní a morální relativismus.
- Stereotyp a předsudek.

5 SPECIFIKA KOMUNIKACE S CIZINCI

Při komunikaci s cizinci můžeme narážet na některé objektivní překážky. Může jimi být neznalost společného jazyka, stejně jako rozdílné vnímání kategorií času, přírody nebo rozdílná emocionalita jednotlivých účastníků komunikace. Je však naprosto stěžejní uvědomit si, že během komunikace s cizinci platí obdobné standardy jako v komunikaci s kýmkoliv jiným. Níže se pojdme podívat, jak se promítá interkulturní rozměr do obecných zákonitostí komunikace.

5.1 Zásady interkulturní komunikace

5.1.1 Práce s emocemi

Komunikace má být především věcná. Věcnost je doménou racionality. Platí pravidlo, že čím je pro nás komunikace více stresující, tím máme sami tendenci reagovat spíše emotivně než racionálně. Stres a s ním spojené fyziologické pochody našeho těla, nás dostávají do emočních, někdy až pudových oblastí našeho podvědomí. V rámci pudů existují tři scénáře, jak zvládat obtížné situace. Útěk, boj a ztuhnout, stát se neviditelným. Pokud se v takovémto rozpoložení ocitneme, je nemožné plnit roli komunikačního profesionála. Této role nelze dosáhnout ani v rovině našich rozjitřených emocí. Úkolem komunikačního profesionála je sebe udržet v úrovni racionality a aktivně se snažit do téže úrovně dostávat svého komunikačního partnera. Primární je tedy práce s vlastními emocemi.

Pohyb a komunikace v interkulturním prostředí je však pro drtivou většinu z nás stresující. V interkulturním prostředí nefungují některé jistoty, které bereme jako samozřejmé. Další stres působící faktor je fenomén neznámého jazyka. I když budeme komunikovat s cizinci v České republice, tak velice pravděpodobně dojde k situaci, kdy cizinci mezi sebou budou používat jazyk, kterému nerozumíme. Samotný tento fakt funguje jako stresor. Když jsem vystaven neznámému jazyku, zejména pokud nejsem schopen ani odhadnout obsah sdělení (vietnamština, mongolština), přirozenou fyziologickou reakcí je pocit ohrožení a z toho pramenících stres.

Jak pracovat se svými emocemi?

Největším spouštěčem stresových reakcí je pocit ohrožení. Hlavní tedy je vymezit si bezpečný prostor. Zástupce veřejné sféry má většinou možnost určit, kde k setkání dojde. Pokud je setkání v terénu, vždy

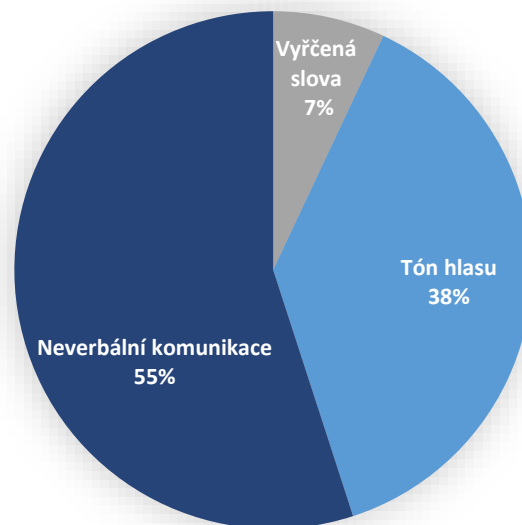
by mělo být na veřejném místě. Určit, které místo je veřejné například při terénní práci na ubytovnách, či s lidmi bez přístřeší, není zdaleka tak snadné, jak se na první pohled může zdát.

I kancelář, kde probíhá značná část profesní komunikace zaměstnanců veřejné správy, musí splňovat určitá kritéria. Zejména je důležité zachovat si bezpečné únikové cesty tak, aby je případný agresor nemohl snadno zatarasit.

Pocit ohrožení však není spjat jen s přímou fyzickou konfrontací. Pocit nebezpečí v člověku může způsobit i obava z nezdaru při jednání. I z toho důvodu je dobré mít na paměti obecné zásady vyjednávání. Hlavním zásadou vyjednávání je stanovit si takzvanou hranu výsledku. Existuje ideální možný scénář. Zároveň existuje i nejhorší možný scénář, který je pro mě ještě akceptovatelný. Hranou výsledku je právě ten nejhorší akceptovatelný výsledek. V průběhu jednání se nám mohou kontury hrany výsledku vytrácet. Je dobré, zejména nejhorší akceptovatelný scénář pojmenovat, a v případě, že výsledek jednání bude ještě horší, takovou dohodu neuzavřít.

Až ve chvíli, kdy máme pod kontrolou svoje emoce, jsme schopni pracovat s emoci těch druhých. Způsob, jakým lidé projevují svoje emoce, je jednou ze základních os interkulturní teorie. Aplikovat zde univerzální rady a postupy na práci s emocemi cizinců je nejen nemožné, ale i kontraproduktivní. Vždy je primární zaměřit se na zvládnutí svých vlastních emocí. Schopnost orientovat se v interkulturním prostředí přijde s praxí.

5.1.2 Mehrabianovo pravidlo 7-38-55

[Albert Mehrabian](#) je současný americký psycholog iránského původu, který poukázal na důležitost jednotlivých aspektů osobní komunikace na přenos informace. Stanovil procentuální podíl jednotlivých složek komunikace na jejím výsledku. Podle této teorie poměrně paradoxně pouhými sedmi procenty se na celkovém výsledku komunikace podílí verbální stránka. Přesný obsah slov, která vyřkne. Osmatřiceti procenty se podílí takzvaná para verbální složka komunikace. Je to tón hlasu, jeho výška, intenzita, kadence slov. Zbýlých padesát pět procent tvoří neverbální složka komunikace. Tento model v podstatě říká, že pouhých sedm procent komunikace se odehrává ve vědomé rovině. Zbýlých devadesát tři procent probíhá v naučené rovině. Interpretaci tónu hlasu a neverbální komunikace se drtivá většina lidí nikde neučí. Je to věc, kterou si přirozeně osvojujeme během svých sociálních interakcí. Tón hlasu, jeho intenzita a rychlost mluvy jsou výrazně ovlivněny tím, jak jsme zvyklí pracovat se svými emocemi, což je bytostně interkulturní téma. Vezmeme-li si jednotlivé disciplíny, které spadají

do obecného ranku neverbální komunikace, gestika, haptika (komunikace, dotyky), proxemika (komunikace prostřednictvím vzdálenosti) jsou podmíněny znalostí kulturního kontextu. Je naprosto nereálné, aby někdo znal kulturní kontext všech imigrantů v ČR. Z hlediska interkulturní komunikace je však profesionální zpochybňovat soudy, které nevědomky činíme na základě naučené interpretace neverbálních projevů komunikace.

5.1.3 První dojem

Vytvoření prvního dojmu má zásadní vliv nastavení vztahu k neznámému člověku. Pokud je tento vztah formální, a ne příliš intenzivní o to větší vliv na něj první dojem má. První dojem vzniká v řádech sekund, je tedy výrazně mimo naši racionální kontrolu.

Jaké jsou obecné principy, ze kterých první dojem tvoříme? Většina z těchto faktorů vychází z naší osobní zkušenosti. Tím se dostáváme k stěžejním termínům pro práci s cizinci. Těmi termíny jsou stereotyp a předsudek. Významy těchto termínů často splývají, existuje však mezi nimi výrazný kvalitativní rozdíl. Stereotyp je přirozená součást lidského myšlení. Lidský mozek se snaží vnímanou realitu utřídit tak, aby ji mohl zpracovat. V rámci přežití je pro lidský mozek důležitější informace o věcech nebezpečných, obecně řečeno negativních.

Pokud mě v dětství přejel zelený Favorit, je pravděpodobné, že to ve mně vyvolá určitý stereotyp vůči řidičům zelených Favoritů.

Tvorba stereotypů v lidském myšlení je přirozená a na stereotypizujícím zjednodušování je mezilidská komunikace v podstatě vytvořena. Problémem ovšem je, pokud se ze stereotypu stane předsudek. Předsudek je takový stereotyp, který jeho „majitel“ nemůže, nebo nechce přehodnotit.

Pokud nejsem schopen přistoupit na variantu, že řidič zeleného Favoritu může být opatrný a slušný řidič, stal se z mého stereotypu předsudek.

Nástrojem k nepodlehnutí prvnímu dojmu, ale i kvalitní interkulturní komunikace je aktivní práce s předsudky, které máme.

5.2. Nejčastější problémy cizinců v komunikaci s úřady

Jak již zaznělo výše, interkulturní přístup oproti svým předchůdcům klade extrémní důraz na lidskou individualitu i v rámci jednoho společenství, národa, či sociální skupiny. Navíc je nutné si uvědomit, že neexistuje žádná homogenní skupina cizinců. Tato skupina je do jisté míry homogenní z hlediska pobytové legislativy (viz kapitola o legislativě). Problém je, že v rámci kategorie cizinec se objevují obyvatelé Eritrei i New Yorku. Dokonce, i kdybychom zúžili kategorii cizinci na obyvatele jednoho konkrétního státu, nelze přemýšlet v kategoriích, jako jsou například Vietnamci. Zhruba šedesát tisíc státních příslušníků Vietnamu, kteří zde žijí, netvoří jednu jednolitou komunitu, na kterou lze aplikovat jednoduchá pravidla. Přes všechno uvedené zmíním dva zásadní body, které velice úzce souvisí s interkulturní teorií, jak byla nastíněna v kapitole o třech velkých teoriích jinakosti.

5.2.1 Dodržování termínů

Čím více je společnost industriální a tím odtržená od přírodních zákonitostí, tím má větší tendenci k lineárnímu vnímání času. Pokud je čas lineární, každý okamžik je naprosto unikátní a nelze ho vrátit

zpět. Z toho vyplývá, že industriální společnosti budou hodně lpět na dodržování termínů a nedochvilnost bude vnímána jako zásadní provinění. Oproti tomu rurální společnosti, jejichž život je pevně spjat s přírodou a tím i s přirozeným ročním cyklem, budou mít tendenci k cyklickému vnímání času. Cyklické vnímání vede k relativizaci času. Každý okamžik se cyklicky opakuje. Příslušníci těchto společností budou mít tendenci necítit se pod tlakem termínů. Česká republika je jednou z nejprůmyslovějších zemí světa. Vnímání české většinové společnosti je jasně nakloněno lineárnímu vnímání času. Pokud cizinci přicházejí ze společností, kde je vnímání časů rozdílné, často se dostávají do konfliktu s úřady například při prodlužování platnosti pobytových oprávnění.

5.2.2 Vnímání autorit

Z právního hlediska je hlavní autoritou zákon. Ani to, jak vnímáme zákony, není nic, co by bylo vrozeného, učíme se to. Jak jsou zákony vnímány napříč lidskými společnostmi, rozhodně není univerzální. Je smyslem zákona nás chránit, nebo je to jen nástroj šikany ze strany mocných? Lze vůbec, žít podle zákonů? Jak je vymahatelný zákon? Pojedu-li svým autem za slunného letního dne po přehledném úseku silnici první třídy rychlostí $90 \text{ km} \times \text{h}^{-1}$ chovám se správně, nebo provokuji ostatní řidiče svou pomalou jízdou? Pokud jsem zástupce veřejné správy v ČR, na tyto odpovědi bych měl mít jasnou odpověď. Problémem je že často komunikuji s někým, kdo má na tyto zdánlivě jasné otázky rozličné odpovědi.

5.3 Shrnutí kapitoly

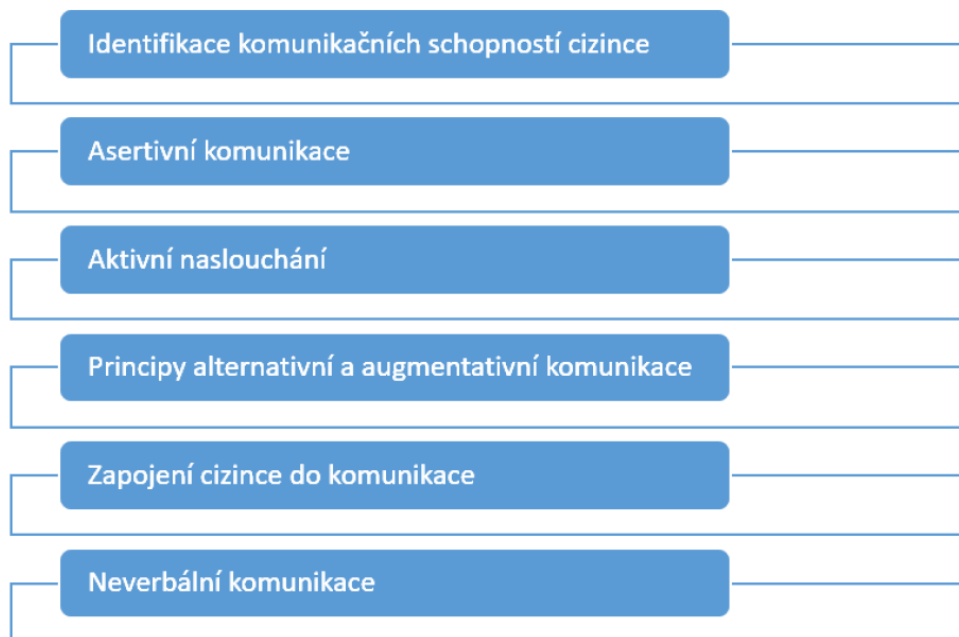
Specifika komunikace s cizinci

- Specifika komunikace s cizinci.
- Nejčastější problémy cizinců v komunikaci s úřady.

6 KOMUNIKAČNÍ TECHNIKY V KOMUNIKACI S CIZINCI

Pojem komunikace představuje pro většinu lidí proces dorozumívání, tzn. proces předávání a přijímání informací mezi jedinci, s důrazem na zpětnou vazbu v procesu komunikace. Ve skutečnosti však komunikace obsahuje velkou škálu různých způsobů kontaktu mezi lidmi, které vycházejí z možnosti druhého člověka informaci přijmout, zpracovat a vytvořit adekvátní odpověď.

Komunikační techniky

6.1 Identifikace komunikačních schopností cizince

Při komunikaci s cizinci je ještě více než při komunikaci s jinými protějšky, pro identifikaci komunikačních schopností nutné průběžně ověřovat porozumění. Z principu je každá snaha o ověření porozumění chvíli vhodná. Problémem však je, že velká část lidí ověřuje porozumění prostou uzavřenou otázkou: “Rozumíte mi, co říkám?” Nejen v interkulturní komunikaci, ale v komunikaci obecně tato otázka nefunguje. Málo kdo řekne, že nerozumí. Pro důkladné ověření porozumění je nutné pokládat otevřené otázky, na které nelze odpovídat ano, či ne.

6.2 Asertivní komunikace

Asertivita je schopnost nenásilně a efektivně prosazovat své myšlenky. Pro užívání asertivity je zásadní držet si během komunikace určitý nadhled. Pro tento nadhled je nutné udržet své emoce pod kontrolou. O tom, co pomáhá kontrolovat vlastní emoce, pojednává jeden z oddílů tohoto textu.

V kontextu interkulturní komunikace je asertivita rovněž zajímavá z hlediska její přípustnosti. Vrcholem asertivity v našich podmínkách je říci: NE. Klidně a zdvořile vyjádřit svůj nesouhlas. V prostředích, kde je velká úcta k autoritám však takováto asertivita může být považována za nezdvěřilou. Tím nemám na mysli, že při komunikaci s cizinci bychom měli být méně asertivními. Problém spočívá v tom, že od našich komunikačních partnerů očekáváme určitou míru asertivity. Pokud komunikační partner

není schopen nebo ochoten jasně sdělit svůj postoj. Dát najevo co je pro něj přijatelné výrazně nám to komplikuje komunikaci. Je tedy dobré nenutit lidi říkat ne. Místo uzavřených otázek používat otázky alternativní.

6.3 Aktivní naslouchání

Na začátku této kapitoly jsem psal o tom, jak je nutné průběžně ověřovat, že náš komunikační partner nám rozumí. Je však potřeba se na vzájemnou komunikaci podívat i z druhé stránky. Rozumím já dobře tomu, co mi partner sděluje. Součástí aktivního naslouchání v interkulturní rovině musí tedy být i ověřování mého vlastního porozumění. Nejúčinnějším nástrojem ověření svého vlastního porozumění je průběh rozhovoru co nejčastěji shrnovat, rekapitulovat a tím konfrontovat cizince se svými interpretacemi. Díky této technice aktivního naslouchání můžete předcházet pozdějším nedorozuměním.

6.4 Principy alternativní a augmentativní komunikace

Alternativní a augmentativní principy komunikace jsou hojně uplatňovány při komunikaci se zdravotně hendikepovanými lidmi. Obecně vzato nepovažují za vhodné přemýšlet o cizincích jako o hendikepovaných a prvky alternativní a augmentativní komunikace tedy nejsou pro ně určeny. S jednou velkou výjimkou. Tou je používání mobilních překladačů (například v telefonu, či tabletu). Je nutné si ale uvědomit, že mobilní překladač, "pouze otrocky překládá". V žádném případě nepomáhá s interkulturním rozměrem komunikace tak, jak se na něj zaměřujeme.

6.5 Zapojení cizince do komunikace

Proto, aby se kdokoliv zapojil do komunikace, musejí být splněny dvě zásadní podmínky. První z podmínek je, že komunikace pro ně musí být zajímavá. Komunikace je zajímavá pouze za splnění druhé podmínky a tou je její srozumitelnost. Srozumitelnost sdělení zvyšuje, pokud je má deduktivní charakter. Deduktivním charakterem je myšleno, že směřuje od obecnějšího rámce ke konkrétnímu detailu. S tím souvisí i obecný komunikační nešvar, a to je zahlcování partnery nadbytečnými detaily. Zejména odborníci ve svých profesích mají k tomuto počínání tendenci.

6.6 Neverbální komunikace

Neverbální komunikace má tu stinnou stránku, že je do značné míry nevědomá, a korigování jejích projevů vyžaduje cvik. V kontextu interkulturní komunikace lze jednoznačně aplikovat úsloví, že méně je více. Dokud s člověkem nenavážeme hlubší vztah, abychom byli schopni odhadnout jeho reakci je vhodné prvky neverbální komunikace spíše omezovat (gesta a mimika). Co je však ještě důležitější, než vědomá kontrola vlastní neverbální komunikace je uvědomit si, že nemusí platit námi používané vzorce čtení neverbální komunikace. Například vyhýbání se očnímu kontaktu nemusí být známka neupřímnosti.

Neverbální komunikace je však cenou zpětnou vazbou při vyhodnocení míry nebezpečí. Téměř všichni zástupci veřejné správy se mohou dostat do situace, kdy bude komunikace vyhocená. Do jaké míry je situace vyhocená a do jaké míry mi hrozí ze strany komunikačního partnera nebezpečí, je v interkulturní komunikaci velkou otázkou. Obecně platí zásada bezpečnost především. V případě pocitu ohrožení reagujte.

6.7 Shrnutí kapitoly

Komunikační techniky v komunikaci s cizinci.

- Identifikace komunikačních schopností cizince.
- Asertivní komunikace.
- Aktivní naslouchání.
- Principy alternativní a augmentativní komunikace.
- Zapojení cizince do komunikace.
- Neverbální komunikace.

7 NEJČASTĚJŠÍ CHYBY V KOMUNIKACI S CIZINCI A JAK JIM PŘEDCHÁZET

Komunikace s cizinci může kromě jazykové bariéry narážet na odlišné sociokulturní zvyklosti a z nich plynoucí vzájemné nepochopení. Úředníkovi může v jednání pomoci alespoň základní znalost kulturního prostředí, ze kterého cizinec pochází.

7.1 Podcenění interkulturních aspektů

Pokud mám s někým sraz ve tři a on tam přijde ve čtyři, nemusí to být projev neúcty. Pokud řeknu, že proti rozhodnutí neexistuje opravný prostředek a cizinec se neustále snaží nacházet možnosti, jak rozhodnutí zvrátit. Pokud mluvím o rodině a automaticky předpokládám, že se druhá strana dovtípí, že mám na mysli mámu, tátu a jejich děti. Pravděpodobně jsem se dopustil podcenění interkulturního rozměru. Jak jsme již zmiňovali v kapitole zaměřené na psychologii práce s cizinci, není cílem interkulturní komunikace přistoupit na vidění světa ostatních. Cílem je si tyto nuance uvědomovat, aktivně s nimi pracovat a předcházet nedorozuměním.

7.2 Projevy neúcty

Z logiky věci cizinci se často potýkají s jazykovou bariérou. Bývají méně zorientovaní ve společnosti a často jim nedochází souvislosti, které bychom předpokládali. Tyto faktory mohou způsobit pocit nadřazenosti. Tato nadřazenost je něčím, čeho je nutno se vyvarovat. Pravděpodobně z ní totiž bude pramenit nechuť komunikovat, nebo naopak paternalistický přístup. Snaha přebírat veškerou iniciativu a zodpovědnost za komunikačního partnera. Jak se tomuto stavu vyhnout je složitá otázka. Odpověď na ni je vždy individuální.

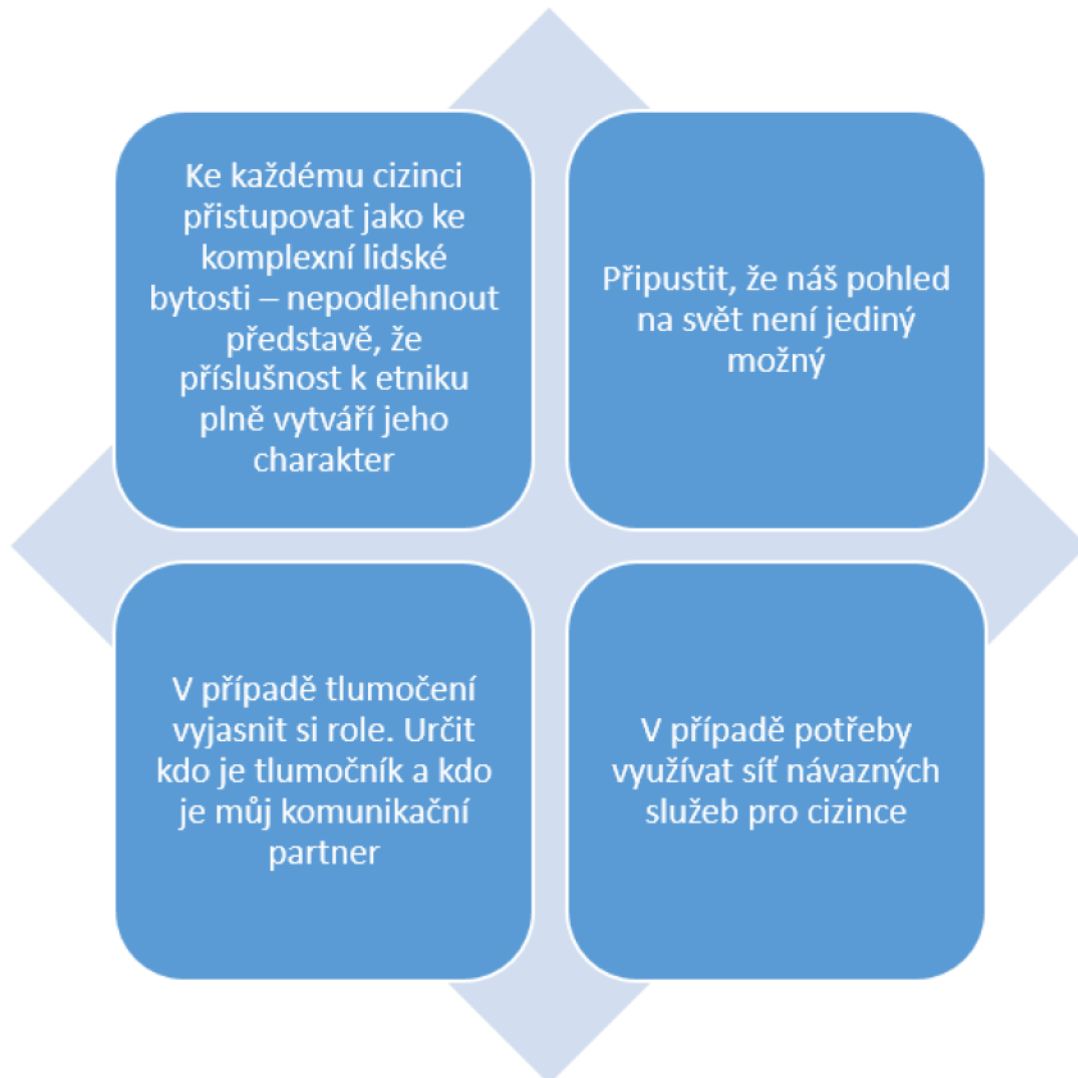
7.3 Shrnutí kapitoly

Nejčastější chyby v komunikaci a jak jim předcházet

- Podcenění interkulturních aspektů.
- Projevy neúcty.

8 PŘÍKLADY DOBRÉ PRAXE

Tento blok slouží, jako shrnutí výše nastíněného. Existují čtyři atributy dobré praxe při komunikaci s cizinci.

8.1 Shrnutí kapitoly

Příklady dobré praxe

- Čtyři atributy dobré praxe.

9 VYUŽITÍ NÁSTROJŮ EGOVERNMENTU V KOMUNIKACI S CIZINCI

Myšlenkou **eGovernmentu** (elektronické veřejné správy) je správa věcí veřejných za využití moderních elektronických nástrojů, díky kterým bude veřejná správa k občanům přátelštější, dostupnější, efektivnější, rychlejší a levnější.

Jeho mottem je „Obíhají data, ne občané“.

Cílem zavedení elektronické veřejné správy je - žádné fronty na úřadech, žádné zbytečné papíry, efektivní komunikace občana s úřadem.

9.1 Klíčové nástroje eGovernmentu z hlediska cizince

Registr soudních tlumočnicků a překladatelů

Mezi nástroje eGovernmentu patří i registry využívané ve státní správě. Cizinci jsou v komunikaci s úřady povinni předkládat matriční dokumenty i jiné podklady vydané v jazyce jejich domoviny. Vynecháme-li případy dokladů vydaných ve slovenštině, na kterou pamatuje český správní řád jako na jazyk jednací, ostatní dokumenty musí být přeloženy do češtiny. Vyjma případů, kdy z objektivních důvodů nelze zajistit překlad soudním překladatelem, musí být tyto doklady překládány právě soudními překladateli, kteří listinu ověří svým razítkem. Terminologicky vzato překladatel je osobou, která převádí text z jednoho jazyka do druhého. Tlumočnick je osoba, která dle profesních standardů převádí mluvenou formu jazyka do mluvené formy jazyka jiného. Cizinci jsou v některých agendách vedených veřejnou správou povinni využívat soudního tlumočnicka na své náklady, naopak v některých agendách jsou správní orgány toto tlumočení sami zajistit (soudní tlumočnický v případě zajištění osob zajišťuje například Policie ČR).

Czech Point

Cizinci zejména v prvních letech pobytu vyřizují poměrně často svou pobytovou agendu na MV ČR, mimo to se na ně vztahují prakticky veškeré ostatní povinnosti směrem ke složkám veřejné správy jako na občany ČR. Obecně lze tedy říci, že průměrně komunikují cizinci s úřady více než běžní občané ČR. Ač teoreticky lze podávat k žádostem originály listin, není to rozumné. Například MV ČR by jim originály nematričních listin nevrátilo. Cizinci tedy často využívají služeb ověřování listin. Nejpohodlnější a zároveň nejlacinější možnost ověření listin je právě prostřednictvím služeb Czech Point. Další užitečnou službou Czech pontů pro cizince je možnost zřídit si datovou schránku.

Datové schránky

Pomocí datových schránek lze oboustranně komunikovat s úřady. Cizinci musejí podávat žádosti o pobytové oprávnění osobně. O jejich prodloužení lze žádat již písemně nebo prostřednictvím datové schránky. U cizinců je obecně vyšší procento doručení fikcí. Je to způsobeno kombinací několika faktorů. Migranti mají tendenci se častěji stěhovat, pro poštovní doručovatele bývá často obtížné identifikovat jejich jména a v neposlední řadě cizinci doplácí na to, že si nejsou vědomi nutnosti označit si poštovní schránku, či domovní zvonek. Při používání datových schránek tato obtíž odpadá.

Identita občana – bankovní identita

Projekt bankovní identity má výrazný vliv na možnost užívání eGovernmentu v celé populaci České republiky. Zejména pro cizince, kteří podnikají na území ČR, je to další vítaná příležitost pro digitální komunikaci. V tomto kontextu chci zmínit i nedávno odstartovaný projekt „Přihlaste se do Portálu dopravy“ | Portál dopravy (portaldopravy.cz). Problematika uznávání řidičských průkazů, potažmo její výměny, je častým tématem poradenství poskytovaného cizincům v návazné síti služeb pro cizince. Digitalizace dopravních agend má tedy velký vliv i na migranty v ČR.

FRS

Doposud jsme se v kapitole o eGovernmentu bavili o nástrojích, které mohou cizincům pomoci. Jejich využívání je však založeno na dobrovolnosti. Využití **rezervačního systému FRS** je pro značnou část cizinců povinné. Drtivá většina cizinců ze třetích zemí, kteří získají dlouhodobý, či trvalý pobyt dle zákona o pobytu cizinců, musejí projít takzvaným Adaptačně integračním kurzem. Na tento kurz se přihlásí prostřednictvím systému FRS. Tento rezervační systém pod správou MV ČR má i další funkcionality, které jsou pro cizince užitečné. Pokud budou chtít podávat cizinci své žádosti o prodloužení pobytových oprávnění na pracovištích MV ČR osobně, prostřednictvím systému FRS si mohou zarezervovat přesný termín návštěvy. Vzhledem k extrémnímu kapacitnímu vytížení pracovišť MV ČR způsobeným, z pohledu migrace dynamickým obdobím, je návštěva pracovišť MV ČR bez registrace termínu spojená s dlouhým čekáním ve frontě. Prostřednictvím systému FRS navíc cizinci mohou získávat informace o stavu jednotlivých řízení.

9.2 Shrnutí kapitoly

Klíčové nástroje eGovernmentu.

- Registr soudních tlumočnicků a překladatelů.
- Czech POINT.
- Datové schránky.
- Identita občana – bankovní identita.
- FRS.

10 RIZIKOVÉ FAKTORY MIGRACE

10.1 Obchodování s lidmi

Migrace sebou nese velký počet rizikových faktorů. Asi největším rizikovým faktorem z pohledu migrantů je problematika obchodování s lidmi. [Obchodování s lidmi](#) je dle české legislativy považováno za jednu z nejzávažnějších forem trestné činnosti. Obchodování s lidmi je moderní formou dříve celosvětově rozšířeného obchodu s otroky, kdy je s lidskými bytostmi nakládáno jako se zbožím. Nejčastěji je člověk vylákan nebo držen v prostředí, ve kterém je nějak znevýhodněn nebo se plně neorientuje, a kde je různými způsoby vykořisťován za účelem majetkového prospěchu pachatele. Pachatelé vědí, že výhodou je přepravit oběť do jiného státu, kde nezná jazyk, svá práva, zvyky a nemá se na koho obrátit. To však neznamená, že se na území České republiky nevyskytují případy, kdy zde byli vykořisťováni i občané České republiky [3].

Z oficiálních informací ministerstva jasně vyplývá, že nejčastějšími oběťmi této trestné činnosti jsou migranti. Kromě naprosto jasných případů, kdy jsou migrantům zabaveny veškeré doklady a mnohdy je jim i fyzicky bráněno ve volném pohybu, ve velké míře dochází i k případům méně zřejmým. Migranti nejsou sice nikde násilím drženi, nicméně některé osoby, často jejich krajané, uměle vytvářejí pocit závislosti a neschopnosti. Pro tuto praxi nezřídka hraničící se zákonem se vžil označení zprostředkovatelský, či v ukrajinských komunitách klientský systém. Význam slova klient je v tomto případě odlišný od běžně užívaného významu. Klientem není zákazník. Jako klienti se označují vlivní bossové, kteří tento systém tvoří a všemožně utužují.

10.2 Fenomén zprostředkovatelství

Zprostředkování služeb je legitimní podnikatelská činnost, nelze ji tedy paušálně odsuzovat. Velká část cizinců, kteří pobývají v České republice, je však aspoň do určité míry závislá na zprostředkovatelích služeb, často svých krajanů. Tyto služby jsou rozličné povahy. Nejčastěji se jedná o pomoc s komunikací s úřady, ale i s doprovodem do zdravotnických nebo školských zařízení. Z hlediska nabízené služby je naprosto pochopitelné, že zprostředkovatelé nemají zájem na rozvoji dovedností a emancipaci svých klientů. Praktiky zprostředkovatelů jdou však často za hranu minimálně etického jednání. Koncepce integrace cizinců, která jasně deklaruje oficiální stanovisko ČR, se snaží naopak podporovat imigranty v samostatnosti a praktiky zprostředkovatelů vnímá jako výrazné riziko. Každý pracovník veřejné správy by si měl být systému zprostředkovatelů vědom a nepřispívat k jeho rozkvětu.

10.3 Shrnutí kapitoly

Rizikové faktory migrace

- Obchodování s lidmi.
- Fenomén zprostředkovatelství.

11 NÁVAZNÁ SÍŤ SLUŽEB PRO CIZINCE

Cizinci žijící v České republice jsou velkým obohacením naší společnosti. Přinášejí své dovednosti, tradice, kulturu, své vzdělání, kvalifikaci, zkušenosti. Díky nim se zvyšuje diverzita naší společnosti, která je nedílnou součástí globalizovaného světa.

Naším společným úkolem je pracovat na vzájemném porozumění a obohacování, aby docházelo ke správnému zacílení a využití všeho, co si můžeme nabídnout. Zároveň je důležité nehledat pouze rozdíly, které nás sice obohacují, ale zároveň mohou být tím, co nás rozděluje a brání vzájemnému pochopení a respektu. Hledání toho, co nás spojuje, může zpočátku velmi pomoci při vzájemné komunikaci.

V interakci mezi Čechy a cizinci jsou velmi nápomocná integrační centra a nevládní neziskové organizace, do jejichž činnosti se mohou zapojit i samotní cizinci, stejně tak jako do dalších dobrovolnických aktivit v rámci jak své komunity, tak různých regionálních spolků.

11.1 Centra na podporu integrace cizinců

Integrační Centra vznikla za cílem vytvořit prostor pro dlouhodobou a koncepční podporu integrace cizinců do majoritní společnosti. Centra na podporu integrace cizinců tvoří komplexní síť v rámci celé republiky, která zajišťuje realizaci integrační politiky ČR ve vztahu k cílové skupině cizinců [4].

Centra jsou iniciátorem, organizátorem i realizátorem aktivit podporujících sociální, právní, jazykové a kulturní postavení cizinců napříč celou republikou. Úkolem Center není nejen pomáhat s odstraňováním překážek integrace, reagovat na okamžité potřeby a získávat aktuální informace o problémech a potřebách cílové skupiny, ale také prevence sociálního vyloučení cizinců. K tomu slouží i činnost regionálních poradních platforem, které řeší aktuální problémy cizinců a samozřejmě cílená komunitní a terénní práce.

V každém kraji funguje součinnost a spolupráce Center s krajskými a obecními úřady, [odborem azylové a migrační politiky](#) (dále jen OAMP), cizineckou policií, státní a městskou policií, úřady práce, finančními úřady, živnostenskými úřady a dalšími subjekty, jakožto přímá spolupráce s jednotlivými cizinci nebo s celou komunitou [5].

Působnost každého Centra se neomezuje jen na krajské město, ale snaží se svými aktivitami pokrýt území celého kraje. Všechny služby jsou poskytovány zdarma, a to buď ambulantně v prostorech Centra a prostorách smluvních partnerů v rámci kraje, nebo terénní formou ve vytipovaných lokalitách v rámci kraje a v neposlední řadě také cílenou komunitní prací [6].

Integrační centra najdeme ve všech 14 krajích České republiky. Deset z těchto Center provozuje [Správa uprchlických zařízení Ministerstva vnitra](#) (dále jen SUZ MV).

SUZ MV byla zřízena 1. ledna 1996 jako organizační složka státu a je podřízena prvnímu náměstkovi ministra vnitra pro řízení sekce vnitřní bezpečnosti a policejního vzdělávání. Vznikla vydělením z tehdejšího odboru pro uprchlíky (nyní OAMP), aby byl oddělen výkon státní správy v oblasti azylové politiky a správního řízení o udělení azylu od zabezpečování služeb žadatelům o udělení mezinárodní ochrany. SUZ MV se tak stala praktickým realizátorem části migrační a integrační politiky státu.

Od počátku svého fungování provozuje SUZ MV azylová zařízení – přijímací a pobytová střediska pro žadatele o udělení mezinárodní ochrany a integrační azylová střediska pro držitele mezinárodní ochrany. Od roku 2006 SUZ MV provozuje zařízení pro zajištění cizinců, kam jsou umísťovány osoby, které na území České republiky pobývají nelegálně. Od roku 2009 SUZ MV provozuje také síť Center

na podporu integrace cizinců v deseti krajích. SUZ MV zabezpečuje i ekonomický servis pro odbor azylové a migrační politiky MV (OAMP MV). V roce 2017 se SUZ MV stala generálním poskytovatelem integračních služeb v rámci Státního integračního programu.

Při realizaci azylové a migrační politiky SUZ MV úzce spolupracuje s dalšími složkami Ministerstva vnitra ČR – [OAMP MV](#), [Policíí ČR \(PČR\)](#) a [Zdravotnickým zařízením \(ZZMV\)](#).

Činnosti SUZ MV jsou mimo jiné vymezeny [zákonem č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území ČR](#) a [zákonem č. 325/1999 Sb., o azylu \[7\]](#).

Centra zřizována SUZ MV najdeme v těchto krajích:

- Jihočeský kraj
- Karlovarský kraj
- Liberecký kraj
- Moravskoslezský kraj
- Olomoucký kraj
- Pardubický kraj
- Plzeňský kraj
- Středočeský kraj
- Kraj Vysočina
- Zlínský

Centra v ostatních krajích mají jiného zřizovatele:

- Jihomoravský kraj zřizuje Jihomoravský kraj ve spolupráci s pěti partnery – nestátními neziskovými organizacemi.
- Královéhradecký kraj zřizuje Diecézní katolická charita Hradec Králové.
- Praha zřizuje Magistrát hlavního města Praha.
- Ústecký kraj zřizuje Poradna pro integraci, o. s.

Od 1. 7. 2020 je provoz deseti Center hrazen ze státního rozpočtu, resp. z rozpočtu SUZ MV, a to na základě novely zákona č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců. Na základě stejné novely Centra od 1. 1. 2021 organizují povinné adaptačně-integrační kurzy.

V letech 2009–2020 byl provoz těchto Center hrazen z rozpočtu EU, konkrétně pak z Evropského fondu pro integraci státních příslušníků třetích zemí (2009–2015) a z Azylového, migračního a integračního fondu (2015–2020).

Cílová skupina

Dlouhodobě legálně pobývajících cizinci a dále osoby, kterým byla udělena mezinárodní ochrana (azylanti a osoby požívající doplňkové ochrany).

Služby

Veškeré služby jsou nabízeny ve všech Centrech na podporu integrace cizinců zdarma; aktuální nabídka včetně časového rozvrhu je vždy k dohledání na webových stránkách jednotlivých Center, nebo se lze domluvit individuálně – telefonicky, e-mail, či osobně.

Aktivity nabízené pro klienty

Sociální poradenství

Odborné sociální poradenství je poskytováno sociálními pracovníky dle znění zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách a probíhá jak ambulantní, tak terénní formou v rámci jednotlivých krajů.

Právní poradenství

Kurzy českého jazyka

Kurzy českého jazyka jsou rozděleny na základní kurzy, které lze navštěvovat i jednorázově a bez předchozího přihlášení, a intenzivní kurzy, které jsou určeny pro dlouhodobější výuku českého jazyka. V odůvodněných případech, zejména v případě zranitelných skupin klientů, je možné uspořádat individuální či specializovaný kurz.

Znalost českého jazyka je jednou z hlavních priorit Koncepce integrace cizinců v České republice, a tudíž důležitým faktorem nejen při integraci, ale i prevencí před možným sociálním vyloučením. Není příliš mnoho pracovních příležitostí, kde není potřeba znalost českého jazyka. Pro lepší zapojení a orientaci cizince ve společnosti a nalezení práce odpovídající jeho vzdělání, má znalost češtiny klíčový vliv, jak toho dosáhnout [\[8\]](#).

Tlumočnické služby

V jednotlivých Centrech působí tlumočníci, kteří jsou k dispozici v rámci odborného sociálního poradenství a právního poradenství. Některá Centra využívají i tlumočnický z řad cizineckých komunit, jejichž práce má větší přesah a jejich služby je využíváno hlavně v rámci komunitní práce.

Rolí komunitního tlumočnicka je vytvořit most mezi dvěma stranami, které mají spolu komunikovat a tím zajistit efektivní komunikaci. Není tedy obhájcem ani jedné strany a není jeho úkolem zajistit dosažení cíle jedné nebo druhé strany [\[9\]](#).

Sociokulturní kurzy

Provoz internetového pracoviště a knihovny

Komunitní pracovníci

Činnost komunitního pracovníka se může, ale nemusí částečně krýt s rolí komunitního tlumočnicka.

Vzdělávací, kulturní a společenské akce / Koordinační aktivity

Spolupráce se všemi relevantními partnery v oblasti integrace, zejména krajů, místních samospráv a zaměstnavatelů, při řešení dopadů pracovní migrace v jednotlivých regionech.

Realizace pravidelných setkání platformy

Setkávání probíhají v pravidelných intervalech nebo i podle potřeby a účastní se jí zástupci městských úřadů, krajských úřadů, cizinecké policie, OAMP, neziskového sektoru, úřadu práce, zástupci zdravotní pojišťovny, finančního úřadu, okresní správy sociálního zabezpečení aj. Výběr jednotlivých zástupců navíc závisí i na daném tématu, které je potřeba řešit.

Monitoring cílové skupiny v regionu

Pracovníci Centra monitorují v rámci terénní práce významné lokality, ve kterých cizinci bydlí, pracují, studují, či tráví volný čas. Navazují s nimi kontakt a informují o aktivitách a službách Centra. Současně se dotazují na možné problémové situace. V souladu se způsoby terénní práce kontaktují reálné i potenciální klienty přímo v jejich přirozeném prostředí. Nejde o nahodilé a občasně docházení na určená místa, návštěvy probíhají v pravidelných intervalech. Z datových výstupů úřadů práce, cizinecké policie, OAMP atd. se analyzuje situace cizinců v kraji [\[10\]](#).

11.2 Komunitní práce

Komunitní práce je dlouhodobou metodou sociální práce, jejíž výsledky nemusí být hned viditelné. Sociální (v tomto případě komunitní) pracovník se musí seznámit s prostředím, navázat důvěrný vztah s členy komunity, získat potřebné znalosti a zkušenosti, aby mohla započít spolupráce založená na důvěře. Komunitní pracovník pracuje jak s lidmi z komunity, tak navazuje spolupráci s institucemi. Pokud se mu toto podaří, může začít pracovat na zprostředkování vzájemné komunikace mezi komunitou a majoritou a usnadnit vzájemná jednání.

Komunitní práce řeší témata a problémy přesahující jednotlivce nebo rodinu. Za komunitu považujeme buď skupinu lidí žijící na společném území (teritoriální komunita), nebo skupinu lidí spojující společný prvek, což může být například příslušnost k etniku, národu apod.

Hlavní znaky, které musí komunitní práce splňovat

- Vlastnictví/držení cíle – komunita definuje společné cíle a potřeby.
- Vlastnictví procesu a výsledků – komunita určuje proces a postupy.
- Participace – komunita se aktivně podílí na řešení [\[11\]](#).

Cíle komunitní práce

- Cílem komunitní práce je sociální změna na úrovni místního společenství.
- Problémy jednotlivců a skupin jsou řešeny v kontextu zdrojů místní komunity; komunitní práce zapojuje do řešení problémů, rozhodování i hodnocení maximální počet účastnic a účastníků z komunity – místní občany, organizace i neformální skupiny.
- Rozšiřuje možnosti lidí ovlivnit, co se s nimi děje, propojuje práci jednotlivých zařízení poskytujících sociální služby; komunitní práci můžeme chápat jako proces, jak aktivizovat lidi nebo jako projekt, jak vyřešit konkrétní problém [\[12\]](#).

Vzájemná součinnost a efektivní spolupráce sociálních pracovníků, tlumočnicků, cizinců, zástupců institucí a majority vede ke zdárné komunikaci, porozumění, respektu, což jsou předpoklady pro úspěšnou integraci.

11.3 Shrnutí kapitoly

Návazná síť služeb pro cizince

- Centra na podporu integrace cizinců.
- Komunitní práce.

12 NEJČASTĚJI DISKUTOVANÉ OTÁZKY A TÉMATA

Co je pro cizince největším kulturním šokem při příchodu do České republiky?

Cizinci nejčastěji zažívají kulturní šok v rámci jednotlivých os interkulturních dimenzí. Jedná se zejména o práci s časem. Způsob, jakým se v ČR projevují emoce a vztah k autoritám a nařízením. Jak tento šok probíhá závisí na očekáváních jednotlivých cizinců, kteří do ČR přijíždějí.

Proč je rasová teorie považovaná dnes za překonanou?

Původní klasifikace světové populace tak jak byla v 19. století navržena neodpovídá realitě, většinu světové populace takto nelze klasifikovat. Provázanost mezi morfologickými znaky lidí a jejich osobnostními znaky se byla také vyvrácena.

Zkušenost běžných úředníků s cizinci by donedávna velmi malá. Kde se mohou o problematice cizinců dovědět podstatné informace?

V každém kraji fungují Centra na podporu integrace cizinců. Integrační centra aktivně komunikují i se zástupci státní správy a místních samospráv a sdílejí s nimi informace.

Při hledání informací na internetu je důležité kriticky hodnotit zdroje a zaměřit se na ty relevantní.

Zde jsou některé z nich:

[Informace pro cizince - Ministerstvo vnitra České republiky \(mvr.cz\)](http://mvr.cz)

[Integracnicentra.cz](http://integracnicentra.cz)

[PRAHA | Metropole všech | PRAHA | Metropole všech \(metropolevsech.eu\)](http://metropolevsech.eu)

[Zaměstnávání cizinců \(mpsv.cz\)](http://mpsv.cz)

Jak je to s povinností školní docházky u nezletilých cizinců?

Povinná školní docházka je bezesbýtku vyžadována u všech dětí na území ČR bez ohledu na jejich státní příslušnost. Absolvovat povinnou školní docházku v ČR mají děti cizinců s povoleným jakýmkoliv pobytem, který dítě opravňuje k pobytu nad 90 dní.

Jak si cizinci s nějakou formou pobytu nad 90 dní v České republice opatřují léky, které pravidelně užívali v domovské zemi?

Každý člověk na území ČR musí mít sjednané zdravotní pojištění. Pokud mají cizinci zajištěný přístup do veřejného zdravotního pojištění (například cizinci s trvalým pobytem, zaměstnaní cizinci, držitelé dočasné i mezinárodní ochrany) je z právního hlediska jejich přístup ke zdravotní péči rovnocenný s občany ČR. U cizinců s takzvaným komerčním zdravotním pojištěním je situace komplikovanější a není snadné tuto situaci paušalizovat. Na stranu druhou i komerční pojištění v ČR je zákonem regulováno a zajišťuje přístup jeho majitelům ke komplexní zdravotní péči.

Jaké je postavení cizinců, kteří přicházejí do ČR jako zaměstnanci přes agentury?

Lze vydat zaměstnaneckou kartu (jedná se formu dlouhodobého pobytu) pro práci v agentuře, nicméně držitel zaměstnanecké karty, pokud hodlá změnit zaměstnání, musí nastoupit jako kmenový zaměstnanec a po změně zaměstnání nemůže být zaměstnán u agentury práce. Agenturní zaměstnávání cizinců s volným vstupem na trh práce (například držitelé trvalého pobytu a dočasné i mezinárodní ochrany) je v obecné rovině stejné jako zaměstnávání agenturami občanů ČR.

13 ZDROJE

[1] §12 Zákona o azylu

[2] §13 Zákona o azylu

[3] Web Obchodování s lidmi – Ministerstvo vnitra České republiky (mvcr.cz) 28.11.2022

[4] Informace o centrech čerpány z webových stránek: Centra na podporu integrace cizinců [online]. Praha [cit. 2022-11-09]. Dostupné z: <https://www.integracnicentra.cz/>

[5] SUCHÁ, Klára. Činnost a role Centra na podporu integrace cizinců (s ohledem na Pardubický kraj). In: MORAVCOVÁ, Ilona, ed. Sociální vyloučení v resocializačním kontextu. Vydání I. Pardubice: Univerzita Pardubice, 2012, s. 31–32. ISBN 978-80-7395-432-1.

[6] tamtéž

[7] Informace o SUZ čerpány z webových stránek: O organizaci [online]. 2017 [cit. 2022-11-09]. Dostupné z: <https://www.suz.cz/>

[8] SUCHÁ, Klára. Činnost a role Centra na podporu integrace cizinců (s ohledem na Pardubický kraj). In: MORAVCOVÁ, Ilona, ed. Sociální vyloučení v resocializačním kontextu. Vydání I. Pardubice: Univerzita Pardubice, 2012, s. 35. ISBN 978-80-7395-432-1.

[9] ŠVADLENKOVÁ, Klára. Role sociálních tlumočnicků v rámci sociálního poradenství a potřeba jejich vzdělávání. Hradec Králové, 2019. Bakalářská práce. Univerzita Hradec Králové. Vedoucí práce Mgr. et Mgr. Radka Janebová, Ph.D., s. 26

[10] SUCHÁ, Klára. Činnost a role Centra na podporu integrace cizinců (s ohledem na Pardubický kraj). In: MORAVCOVÁ, Ilona, ed. Sociální vyloučení v resocializačním kontextu. Vydání I. Pardubice: Univerzita Pardubice, 2012, s. 33. ISBN 978-80-7395-432-1.

[11] Co je to komunitní práce. Podpora komunitní práce [online]. Ostrava: Moravskoslezský kraj, 2019 [cit. 2022-11-09]. Dostupné z: <https://komunitniprace.msk.cz/centrum-metodicke-podpory/o-komunitni-praci/co-je-to-komunitni-prace/>

[12] Co je to komunitní práce. Podpora komunitní práce [online]. Ostrava: Moravskoslezský kraj, 2019 [cit. 2022-11-09]. Dostupné z: <https://komunitniprace.msk.cz/centrum-metodicke-podpory/o-komunitni-praci/co-je-to-komunitni-prace/>

14 CVIČNÝ TEST

1. K největšímu nárůstu legálně pobývajících cizinců v samostatné ČR došlo?
 - a. Bezprostředně po jejím vzniku.
 - b. V prvních letech 21. století a po roce 2015 v důsledku ekonomické konjunktury.
 - c. Po roce 2009 jako důsledek globální ekonomické krize.

2. Občané třetích zemí jsou?
 - a. Osoby, kterým byl odmítnut přístup do jakéhokoliv státu Schengenského prostoru.
 - b. Jsou občané států, kteří nejsou členy EU a nejsou zároveň občany Islandu, Lichtenštejnska, Norska a Švýcarska.
 - c. Občané ze států s nízkou socio-ekonomickou úrovní, u nichž je po příchodu do ČR pravděpodobná problematická integrace do společnosti.

3. Dítě narozené na území ČR:
 - a. Má automaticky nárok na české občanství.
 - b. Má nárok na české občanství pouze, pokud je jeho matka Češkou.
 - c. Má nárok na české občanství, pokud jeden z rodičů má české občanství.

4. Nějakou z forem mezinárodní ochrany v ČR získává?
 - a. Řádově stovky lidí ročně.
 - b. Řádově tisíce lidí ročně.
 - c. Řádově desítky tisíc lidí ročně.

5. Interkulturní teorie:
 - a. Říká, že co je součástí kulturní tradice, nesmí být kriminalizováno.
 - b. Nedoporučuje mezikulturní dialog.
 - c. Upozorňuje, že lidé pocházející z rozličného prostředí mohou mít rozdílné vnímání času.

6. K 1. 1. 2020 pobývalo v ČR nejvíce občanů:
 - a. Německa.
 - b. Vietnamu.
 - c. Ukrajiny.

7. Příslušník národnostní menšiny:
 - a. Je občan ČR.
 - b. Je cizinec.
 - c. Může být občan ČR i cizinec.

8. Hlavní autoritou v oblasti migrace a integrace v ČR je?
 - a. Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR.
 - b. Veřejný ochránce práv.
 - c. Ministerstvo vnitra ČR.

9. Mehrabianovo pravidlo:
- Říká, že většina mezilidské komunikace se odehrává na nonverbální a para verbální úrovni.
 - Přesvědčivě vyvrací teze rasové teorie.
 - Určuje, který stát je příslušný pro podání žádosti o mezinárodní ochranu v rámci Schengenského prostoru.
10. Dublinský systém
- Říká, že většina mezilidské komunikace se odehrává na nonverbální a para verbální úrovni.
 - Přesvědčivě vyvrací teze rasové teorie.
 - Určuje, který stát je příslušný pro podání žádosti o mezinárodní ochranu v rámci Schengenského prostoru.
11. Většinu Center na podporu integrace cizinců zřizuje?
- Charita ČR.
 - Správa uprchlických zařízení MV ČR.
 - Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR.
12. Mezi služby Center na podporu integrace cizinců nepatří?
- Výuka ČJ.
 - Sociální poradenství.
 - Výuka jazyků uznaných národnostních menšin.
13. Za otce rasismu bývá označován?
- Joseph-Arthur de Gobineau.
 - Charles Taylor.
 - Will Kymlicka.
14. Obchodováním s lidmi jsou migranti?
- Více ohroženi než nemigrující populace.
 - Stejně ohroženi jako nemigrující populace.
 - Méně ohroženi než nemigrující populace.
15. Zdravotní pojištění je pro cizince dlouhodobě pobývajících v ČR?
- Dobrovolné.
 - Povinné.
 - Bezplatné.
16. O trvalý pobyt mohou cizinci ze třetích zemí z pravidla žádat?
- Po 3 letech pobytu.
 - Po 4 letech pobytu.
 - Po 5 letech pobytu.
17. Nejvíce cizinců v ČR žije v?
- Opavě.
 - Kunžaku.
 - Praze.

18. O mezinárodní ochranu cizinci žádají?

- a. Na území ČR.
- b. Jen na hraničním přechodu.
- c. Na zastupitelském úřadě ČR.

19. Uznává ČR dvojí občanství?

- a. Ano.
- b. Ne.
- c. Jen s pokud druhým občanstvím je slovenské.

20. Na jak dlouho je vydáván trvalý pobyt?

- a. Na 5 let.
- b. Na 10 let.
- c. Trvalý pobyt je vydáván bez omezení doby platnosti (na trvalo) je omezená pouze doba platnosti průkazu (obdobně jako omezena platnost občanského průkazu).

Správné odpovědi:

1 - B	2 - B	3 - C	4 - A	5 - C	6 - C	7 - A	8 - C	9 - A	10 - C
11 - B	12 - C	13 - A	14 - A	15 - B	16 - C	17 - C	18 - A	19 - A	20 - C

KONTAKTY

Ministerstvo vnitra

odbor strategického rozvoje a koordinace veřejné správy
náměstí Hrdinů 1634/3, 140 21 Praha 4

www.mvcr.cz/verejna-sprava

www.kvalitavs.cz

www.institutpraha.cz/projekty/projekty/komunikace-2022-2023

ID datové schránky: 6bnaawp

Zadavatel publikace: Ministerstvo vnitra

Zpracovatel publikace:

Institut pro veřejnou správu Praha (texty)

Ministerstvo vnitra (korektura a grafické zpracování)

Autor textů:

Bc. Martin Bažant

Editoři publikace:

Ing. Mgr. David Sláma, Ing. Petr Jirman, PhDr. Dana Nekardová

2023

Evropská unie
Evropský sociální fond
Operační program Zaměstnanost

MINISTERSTVO VNITRA
ČESKÉ REPUBLIKY

Komunikace
s osobami ohroženými
sociálním vyloučením